

Selvitys suomenruotsalaisen viittomakielen kokonaistilanteesta

Utredning om helhetsituationen för det finlandssvenska teckenspråket

Selvitys suomenruotsalaisen viittomakielen kokonaistilanteesta

Utredning om helhetssituationen för det finlandssvenska teckenspråket

ISSN 1798-7067

ISBN 978-952-259-490-7

Helsinki – Helsingfors 2016

Julkaisun nimi	Selvitys suomenruotsalaisen viittomakielen kokonaistilanteesta Utredning om helhetssituationen för det finlandssvenska teckenspråket
Tekijät	Soininen Maria
Sarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu 2/2016 Selvityksiä ja ohjeita
Asianumero	OM 5/021/2015
ISSN verkkojulkaisu	1798-7067
ISBN verkkojulkaisu	978-952-259-490-7
URN-tunnus	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-490-7
Julkaisun jakelu	www.oikeusministerio.fi
Asia- ja avainsanat	viittomakieli, kielelliset oikeudet, perusoikeudet

Tiivistelmä

Suomen ensimmäinen viittomakielilaki (359/2015) tuli voimaan 1.5.2015, ja sen tarkoituksena on edistää viittomakieltä käyttävän kielellisten oikeuksien toteutumista. Viittomakielellä tarkoitetaan viittomakielilaissa sekä suomalaista että suomenruotsalaista viittomakieltä.

Eryyisesti suomenruotsalaista viittomakieltä osaavista opettajista ja tulkeista on puutetta, eikä kielen tutkimuksesta vastaavaa tahoa tällä hetkellä ole. Viittomakielilakia valmistellut työryhmä esitti syyskuussa 2014, että tehtäisiin erillinen selvitys suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien kokonaistilanteesta ja ennen kaikkea siitä, miten suomenruotsalaisen viittomakielen opetuksen, tutkimuksen ja tulkien saatavuutta voitaisiin parantaa. Selvityksessä tuli myös tarkastella kysymystä siitä, millaiset edellytykset olisi kouluttaa suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkereja.

Selvitys suomenruotsalaisesta viittomakielestä on tarpeellinen, sillä kieli on erityisen uhanalainen. Kielen on arvioitu katoavan noin 10 vuoden aikana, ellei mahdollisimman nopeasti ryhdytä toimenpiteisiin sen elvyttämiseksi. Elokuussa 2015 julkaistiin Finlandssvenska teckenspråkiga rf -yhdistyksen kartoitus suomenruotsalaisen viittomakielen tosiasiallisesta tilanteesta. Kartoituksen tulokset osoittivat, että tällä hetkellä on ainoastaan noin 90 kuuroa kielenkäyttäjää ja valtaosa heistä on yli 55-vuotiaita.

Opetushallitus toteuttaa vuosina 2015–2016 jatkohanketta viittomakieltä käyttävien oppilaiden opetusjärjestelyistä. Tässä jatkohankkeessa keskitytään opetuksen hyviin käytäntöihin ja opetusmateriaaliin, ja siinä huomioidaan myös suomenruotsalainen viittomakieli. Humanistinen ammattikorkeakoulu Humak suunnittelee tällä hetkellä suomenruotsalaisen viittomakielen kouluttajien koulutusta, joka mahdollistaisi myös tulkien kouluttamisen tulevaisuudessa. Kouluttajakoulutushankkeessa kerätään tutkimustietoa ja luodaan muun muassa sanastoa.

Tämä oikeusministeriön selvitys on valmistettu yhteistyössä viittomakielen yhteistyöryhmän kanssa. Selvityksen keskeisimpänä johtopäätöksenä on, että suomenruotsalaisen viittomakielen elvyttämisestä tarvittaisiin kokonaisvaltainen ohjelma.

Publikationens namn	Utredning om helhetssituationen för det finlandssvenska teckenspråket Selvitys suomenruotsalaisen viittomakielen kokonaistilanteesta
Författare	Soininen Maria
Publikationsseriens namn och löpande nummer	Justitieministeriets publikation 2/2016 Utredningar och anvisningar
Ärendenummer	OM 5/021/2015
ISSN elektronisk publikation	1798-7067
ISBN elektronisk publikation	978-952-259-490-7
URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-490-7
Distribution	www.oikeusministerio.fi
Ämnes- och nyckelord	teckenspråk, språkliga rättigheter, grundläggande rättigheter

Sammanfattning/referat

Finlands första teckenspråkslag (359/2015) trädde i kraft den 1 maj 2015. Syftet med lagen är att främja förverkligandet av de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk. Med teckenspråk avses både det finska och det finlandssvenska teckenspråket.

Särskilt stor är bristen på lärare och tolkar som behärskar det finlandssvenska teckenspråket, och det finns inte heller någon instans som svarar för forskning i språket. Den arbetsgrupp som beredde teckenspråkslagen föreslog i september 2014 att man gör en särskild utredning om helhetssituationen för dem som använder det finlandssvenska teckenspråket och framför allt om hur tillgången till undervisning, forskning och tolkning på finlandssvenskt teckenspråk kan förbättras. Utredningen skulle också granska förutsättningarna för att utbilda teckenspråkstolkare med kunskaper i det finlandssvenska teckenspråket.

En utredning om det finlandssvenska teckenspråket är nödvändig, eftersom det är ett särskilt utrotningshotat språk. Om åtgärder för att stimulera det svenska teckenspråket i Finland inte vidtas så fort som möjligt, uppskattar man att det försvinner inom cirka 10 år. I augusti 2015 publicerade föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga rf en kartläggning om den faktiska situationen för det finlandssvenska teckenspråket. Enligt resultatet finns det endast omkring 90 döva språkanvändare och majoriteten av dem är äldre än 55 år.

Utbildningsstyrelsen genomför 2015–2016 ett fortsättningsprojekt om undervisningen för elever som använder teckenspråk. Projektet fokuserar på god praxis i undervisningen och på undervisningsmaterial, och i det beaktas också det finlandssvenska teckenspråket. Humanistiska yrkeshögskolan Humak planerar som bäst en utbildning för instruktörer i det finlandssvenska teckenspråket, vilket skulle göra det möjligt att i framtiden också utbilda tolkar. I projektet för att utbilda instruktörer samlar man in forskningsdata och skapar bland annat vokabulär.

Denna utredning har justitieministeriet gjort tillsammans med samarbetsgruppen för teckenspråksfrågor. Den viktigaste slutsatsen av utredningen är att det behövs ett övergripande program för att revitalisera det finlandssvenska teckenspråket.

SISÄLLYS

1	Johdanto.....	8
2	Opetus.....	11
3	Tutkimus ja kielenhuolto.....	14
4	Tulkkauspalvelut.....	17
5	Kouluttajakoulutus.....	21
6	Johtopäätökset.....	24
	LÄHTEET	26

1 Johdanto

Viittomakielilakia valmistellut työryhmä esitti syyskuussa 2014, että tehtäisiin erillinen selvitys suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien kokonaistilanteesta ja ennen kaikkea siitä, miten suomenruotsalaisen viittomakielen opetuksen, tutkimuksen ja tulkkien saatavuuden tilannetta voitaisiin parantaa. Selvityksessä tulisi tarkastella myös kysymystä siitä, millaiset edellytykset olisi kouluttaa viittomakielen tulkkeja, jotka osaavat suomenruotsalaista viittomakieltä.¹

Oikeusministeriö asetti 13.3.2015 viittomakielen yhteistyöryhmän, joka käsittelee valtioneuvoston piirissä ajankohtaisia, viittomakieleen liittyviä asioita ja pyrkii varmistamaan hyvää tiedonkulkua keskeisten toimijoiden välillä. Yhteistyöryhmän tehtäväksi annettiin myös laatia selvitys suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien kokonaistilanteesta. Selvitys on valmisteltu oikeusministeriössä yhteistyössä viittomakielen yhteistyöryhmän kanssa. Selvityksessä tarkastellaan suomenruotsalaisen viittomakielen opetuksen, tutkimuksen ja tulkkien saatavuuden nykytilannetta ja niihin liittyviä mahdollisia kehittämissuhteita.

Erillinen selvitys suomenruotsalaisesta viittomakielestä on tarpeellinen, sillä UNESCO:n uhanalaisten kielten listalla oleva suomenruotsalainen viittomakieli on erityisen uhanalainen. Muun muassa eduskunnan sivistysvaliokunta on korostanut suomenruotsalaisen viittomakielen edistämistä, sillä kieli on luokiteltu vakavasti uhanalaiseksi ja sen on arvioitu katoavan noin 10 vuoden aikana, ellei pian ryhdytä toimenpiteisiin sen elvyttämiseksi.²

Kuurojen Liitto ry:n ja Finlandssvenska teckenspråkiga rf -yhdistyksen aikaisempien arvioiden mukaan suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjiä on yhteensä noin 300, ja heistä noin 150 on kuuroja.³ Elokuussa 2015 julkaistiin Finlandssvenska teckenspråkiga rf -yhdistyksen uusi kartoitus suomenruotsalaisen viittomakielen tosiasiallisesta tilanteesta. Tämän kartoituksen tulokset osoittavat, että kuurojen suomenruotsalaisten viittomakielisten lukumäärä on huomattavasti aiemmin arvioitua pienempi. Tällä hetkellä Suomessa on noin 90 kuuroa kielenkäyttäjää. Koska suomenruotsalaisten viittomakielisten tilanne on kuitenkin hyvin monisyinen, tätä lukumäärää ei voida pitää selkeänä tilastollisena totuutena. Sen sijaan kyseessä on tieteellisin menetelmin koostettu ja useamman osatekijän avulla todennettu tilannearvio. Kartoitetujen kuurojen kielenkäyttäjien keski-ikä on korkea, sillä lähes 70 prosenttia heistä on syntynyt joko 1950-luvulla tai aiemmin. Tämä tarkoittaa, että enemmistö kuuroista kielenkäyttäjistä on yli 55-vuotiaita. Maantieteellisesti kuurot kielenkäyttäjät ovat sijoittuneet pääasiallisesti ruotsinkieliselle rannikolle, lähinnä Pohjanmaan ja Uudenmaan maakuntiin.⁴

¹ Viittomakielilakia valmistelevalle työryhmälle mietintö, s. 10.

² SiVL 16/2014 vp – HE 294/2014 vp, s. 2.

³ HE 294/2014 vp, s. 3.

⁴ Andersson-Koski 2015, s. 5, 35 ja 38.

Suomenruotsalaisen viittomakielen heikko asema johtuu useista eri tekijöistä. Pääasiallinen syy on, että Suomen ainoa suomenruotsalaisille kuuroille tarkoitettu koulu lakkautettiin Porvoosta vuonna 1993. Tällöin katosi myös se fyysinen ympäristö, jossa suomenruotsalainen viittomakieli ja kulttuuri olivat aikaisemmin siirtyneet sukupolvelta toiselle. Tämän seurauksena monet kouluikäisten suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien lasten perheet muuttivat Ruotsiin. Suomeen jääneet käyvät yleensä suomenkielistä kuurojen koulua tai osallistuvat integroituun opetukseen tulkin avulla. Viimeksi mainittua vaihtoehtoa vaikeuttaa kuitenkin se, ettei suomenruotsalaista viittomakieltä ja puhuttua ruotsia hallitsevia tulkkeja ole riittävästi.⁵

Finlandssvenska teckenspråkiga rf -yhdistyksen kartoituksen mukaan kielen heikkoon asemaan ovat vaikuttaneet useat muutkin tekijät. Useimmille kielellisille vähemmistöille koti ja yhteydet omiin vanhempiin ovat yksi tärkeimmistä yhteyksistä kieleen. Kuuroilta ja huonokuuloisilta lapsilta tämä yhteys yleensä puuttuu, koska heistä noin 90–95 prosenttia syntyy kuuleville vanhemmille, jotka eivät osaa viittomakieltä ennestään. Ellei ole kuurojen lasten kielensaantia tukevia sosiaalisia rakenteita, on vaarana, ettei lapsi koskaan saa yhteyttä luonnolliseen äidinkieleensä ja jopa se, että lapsi jää ilman kieltä. Nykypäivänä on puutteita niissä sosiaalisissa rakenteissa, joiden pitäisi turvata sekä suomenruotsalaisten kuurojen kielensaantia että kielenkehitystä. Esimerkkinä tästä on se, ettei tiedotusvälineissä ole lainkaan ohjelmatarjontaa suomenruotsalaisella viittomakielellä. Myös sellaiset tahot puuttuvat, joilla olisi vastuu koulutuksesta ja kielen tutkimuksesta. Kielen kannalta nämä puutteet ovat kohtalokkaita, sillä kielenkäyttäjät eivät saa sitä tukea, joka vaadittaisiin suomenruotsalaisen viittomakielen yleiskielisen muodon kehittämiseen.⁶

Viittomakieltä käyttävien kielelliset oikeudet pohjautuvat perustuslain 17 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käänösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla.

Suomen ensimmäinen viittomakielilaki (359/2015) tuli voimaan 1.5.2015. Viittomakielilaisissa viittomakielellä tarkoitetaan sekä suomalaista että suomenruotsalaista viittomakieltä (1 § 1 mom.). Lain tarkoituksena on edistää viittomakieltä käyttävän kielellisten oikeuksien toteutumista (2 §). Viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään (3 § 1 mom.).⁷ Viittomakieltä käyttävien kielellisistä oikeuksista säädetään edelleen eri hallinnonalojen lainsäädännössä, johon viittomakielilaisakin viitataan.

Viittomakielilaisissa säädetty edistämismuutokset aiheuttaa viranomaisille haasteita etenkin suomenruotsalaisen viittomakielen osalta, sillä kieltä osaavista opettajista, kouluttajista ja tulkeista on puutetta.

⁵ PeVM 10/2014 vp – HE 294/2014 vp, s. 4.

⁶ *Andersson-Koski* 2015, s. 29.

⁷ Viittomakielilaki (359/2015):

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150359?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=viittomakielilaki>

Viittomakielilain valmisteluvaiheessa monet lausunnonantajat kiinnittivät huomiota siihen, että suomenruotsalaisen viittomakielen tilanne on hyvin haasteellinen. Muutamissa lausunnoissa todettiin, että tarvittaisiin erillinen suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelma.⁸

Finlandssvenska teckenspråkiga rf -yhdistys on korostanut kokonaisvaltaisen strategian merkitystä suomenruotsalaisen viittomakielen pelastamiseksi ja elvyttämiseksi. Tässä tarkoituksessa yhdistys on yhdessä Kuurojen Liiton erityisasiantuntijan kanssa laatinut kielisuunnitelman, joka sisältää keskeiset hätätoimenpiteet kielen pelastamiseksi.⁹

Kattavan strategian laatimista suomenruotsalaisen viittomakielen elvyttämiseksi esitti jo vuonna 2011 oikeusministeriön asettama työryhmä, joka teki selvityksen viittomakielisten kielellisistä oikeuksista.¹⁰ Eduskunnan perustuslakivaliokunta ja sivistysvaliokunta ovat useissa kannanotoissaan korostaneet tarvetta suomenruotsalaisen viittomakielen elvyttämiseen.¹¹

⁸ HE 294/2014 vp, s. 43.

⁹ Finlandssvenska teckenspråkiga rf -yhdistyksen lausunto Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle 5.2.2015.

¹⁰ Viittomakielisten kielelliset oikeudet, s. 45.

¹¹ Esim. PeVM 1/2014 vp – K 13/2013 vp, PeVM 10/2014 vp – HE 294/2014 vp, SiVL 22/2013 vp – K 13/2013 vp ja SiVL 16/2014 vp – HE 294/2014 vp.

2 Opetus

Kuten jo edellisessä kappaleessa todettiin, osa suomenruotsalaisista kuuroista on joutunut vaihtamaan kieltään suomalaiseen viittomakieleen tai jopa muuttamaan opetuksen ja muiden palvelujen puutteen vuoksi Ruotsiin.

Viittomakielilakia valmistellut työryhmä totesi kannanotossaan, että perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta on ongelmallista, ettei suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävillä ole mahdollisuutta saada perusopetusta omalla kielellään.¹² Myös eduskunnan perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että suomenruotsalaisen viittomakielen opetusta on ollut viime vuosina tarjolla vain satunnaisesti.¹³

Viittomakielilakia koskevassa hallituksen esityksessä käsitellään yleisemminkin viittomakieltä käyttävien opetukseen liittyviä haasteita. Viittomakielisen yhteisön alueellinen hajaantuneisuus sekä viittomakieltä käyttävien pienet ikäluokat vaikeuttavat opetuksen turvaamista. Opetuksen järjestäjien ratkaisut viittomakieltä käyttävien opetuksen toteuttamisesta vaihtelevat paljon. Viittomakielisen oppimateriaalin vähäisyys tai puuttuminen kokonaan on keskeinen ongelma viittomakieltä käyttävien opetuksen käytännön toteuttamisen kannalta, ja se koskee myös varhaiskasvatusta. Viittomakielisiä oppimateriaaleja on tuotettu tai niitä on käännetty viittomakielelle satunnaisesti järjestöissä tai koulujen omana toimintana.¹⁴

Opetushallitus ja Kuurojen Liitto ry julkaisivat toukokuussa 2014 selvityksen, jossa kartoitettiin kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärää ja opetusjärjestelyjä perusopetuksessa lukuvuonna 2013–2014¹⁵. Selvityksessä tarkasteltiin kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden tilannetta nimenomaisesti äidinkielen näkökulmasta. Selvitys kattoi myös suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävät oppilaat sekä kuurojen vanhempien kuulevat lapset ja kuurojen lasten kuulevat sisarukset. Selvityksestä ilmeni, että äidinkieleltään viittomakielisiä oppilaita on alle sata yhteensä 23 koulussa, joista 21 on kunnallisia kouluja ja kaksi on valtionkouluja. Kunnallisista kouluista kaksi on ruotsinkielisiä: niissä oppilaiden äidinkieleksi ilmoitettiin suomenruotsalainen viittomakieli.

Opetushallituksen ja Kuurojen Liiton selvityksen mukaan valtaosa kuuroista ja viittomakieltä käyttävistä oppilaista sijoittuu kuulovammansa vuoksi erityisen tuen piiriin ja heidän oppivelvollisuuttaan on pidennetty. Lisäksi oppimäärien yksilöllistäminen on yleistä. Tästä syystä suurin osa heidän opettajistaan on erityisluokanopettajia tai erityisopettajia. Oppilaille on järjestetty luokka-avustajia 94 koulussa, henkilökohtaisia avustajia 58 koulussa ja viittomakielen tulkkeja 21 koulussa. Kaikissa kouluissa tulkin käyttö kaikilla oppitunneilla ei ole mahdollista.

¹² Viittomakielilakia valmistelevalle työryhmän mietintö, s. 10–11.

¹³ PeVM 10/2014 vp – HE 294/2014 vp, s. 4.

¹⁴ HE 294/2014 vp, s. 26–28.

¹⁵ Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2014:11.

Selvityksestä ilmeni, että lähikouluperiaatteen ja sisäkorvaistutteen yleistymisen myötä eriasteisesti kuulovammaiset oppilaat sijoittuvat entistä harvemmin kunnalliseen tai valtion erityiskouluun. Perinteiset kuulovammaisten koulut ovat vähentyneet, ja niiden oppilasmäärät ovat tämän oppilasryhmän osalta pieniä: tällä hetkellä vain kolmessa koulussa on yli viisi kuuroa tai viittomakielistä oppilasta, ja muut ovat sijoittuneet yksittäin lähikouluihin eri puolille maata.¹⁶

Opetushallituksen ja Kuurojen Liiton selvitys sisältää useita toimenpide-ehdotuksia, jotka koskevat etenkin perusopetuslain (628/1998) ja sen nojalla annettujen asetusten ja määräysten tarkentamista viittomakielten osalta sekä käytännön toimeenpanossa ilmenevien ongelmien ratkaisemista.¹⁷

Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan viittomakielisten oppilaiden perusopetuksen järjestämisessä on hallinnollisten esteiden sijasta kyse pikemminkin alueellisista ja paikallisista opetuksen järjestelyistä ja niiden kehittämisestä. Voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa joustavat opetuksen järjestelyt. Perusopetuslaki turvaa viittomakielisten oikeuden perusopetukseen kohtuullisen hyvin. Haasteet johtuvat pitkälti siitä, että viittomakielisiä oppilaita on niin vähän, ettei heille ole mahdollista perustaa omia viittomakielisiä kouluja riittävän kattavasti. Ratkaisuja viittomakielisten oppilaiden opetuksen turvaamiseksi onkin yritettävä löytää muulla tavoin.¹⁸

Opetushallitus ja Kuurojen Liitto esittivät selvityksessään, että opetus- ja kulttuuriministeriö asettaisi erillisen viittomakielisten opetuksen kehittämishankkeen, jossa otettaisiin huomioon myös suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävät oppilaat. Hankkeella voitaisiin saada tarkempaa tietoa opetusjärjestelyjen eri muodoista ja hyvistä käytännöistä, järjestää opetushenkilöstön täydennys- ja lisäkoulutusta, kehittää muun muassa viittomakielen opettamista äidinkielenä sekä valmistaa viittomakielistä oppimateriaalia. Tällaisella hankkeella edistettäisiin myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa opetuksessa.¹⁹ Myös viittomakielilakia valmistellut työryhmä esitti viittomakieltä käyttävien opetusta koskevan kehittämishankkeen käynnistämistä mahdollisimman pian. Työryhmän mukaan erityistä huomiota olisi kiinnitettävä suomenruotsalaista viittomakieltä käyttäviin ja sitä tarvitseviin oppilaisiin.²⁰

Opetushallitus toteuttaa vuosina 2015–2016 jatkohanketta viittomakieltä käyttävien oppilaiden opetusjärjestelyistä. Tässä jatkohankkeessa keskitytään opetuksen hyviin käytäntöihin ja opetusmateriaaliin, ja siinä huomioidaan myös suomenruotsalainen viittomakieli. Opetushallitus kerää vuoden 2015 aikana hyviä käytäntöjä, jotka tuotetaan sellaiseen muotoon, että ne olisivat koulujen käytettävissä. Tarkoituksena on laatia kaksiosainen tukimateriaali, johon kuuluisi paperimuotoinen esite ja laajempi verkkoesite. Työn tulokset aiotaan julkistaa vuoden 2016 alkupuolella. Työhön ovat osallistuneet muun muassa Kuurojen Liitto ja Onerva Mäen koulu.

¹⁶ HE 294/2014 vp, s. 26–27.

¹⁷ Viittomakielilakia valmistelevalle työryhmän mietintö, s. 11 ja 45–48; HE 294/2014 vp s. 27–28.

¹⁸ Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle 6.2.2015.

¹⁹ Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2014:11, s. 44; HE 294/2014 vp, s. 28.

²⁰ Viittomakielilakia valmistelevalle työryhmän mietintö, s. 10–11.

Opetushallitus on selvittänyt oppimateriaalia koskevia tarpeita kyselyllä, joka on lähetetty 50 suomenkieliseen ja 16 ruotsinkieliseen kouluun. Kyselyllä on pyritty selvittämään muun muassa viittomakielisen oppimateriaalin tarpeita. Lisäksi on kysytty opettajien valmiuksia olla mukana oppimateriaalin laadintatyössä. Tarkoituksena on, että Opetushallitus voisi aloittaa vuonna 2016 viittomakielisten oppimateriaalien tuottamisen niistä materiaaleista, joille on kyselyn perusteella kaikkein kiireellisin tarve. Opetushallitus analysoi parhaillaan oppimateriaalikyselyn tuloksia. Yhteistyötä tullaan tekemään myös viittomakielisen kirjaston kanssa.

3 Tutkimus ja kielenhuolto

Vuoden 2012 alussa tuli voimaan uusi Kotimaisten kielten keskukselta annettu laki (1403/2011), jossa keskuksen tehtävät määriteltiin uudelleen siten, että vähemmistökieliin liittyvät toiminnot siirrettiin yliopistoihin saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen lautakuntia lukuun ottamatta. Kotimaisten kielten keskuksen tehtävänä on edelleen koordinoita muun muassa viittomakielten kielenhuoltoa. Keskuksen yhteydessä toimii viittomakielten lautakunta, jonka tehtävänä on antaa alallaan kielenkäyttöä koskevia periaatteellisia tai yleisluonteisia suosituksia.²¹ Nykyisessä laissa huomioidaan molemmat kotimaiset viittomakielet, ja sekä suomalainen että suomenruotsalainen viittomakieli ovat edustettuina viittomakielten lautakunnassa. Ensimmäiset suomenruotsalaiset viittomakieliset jäsenet lautakunta sai vuonna 2012.²²

Vuoden 2010 alussa Jyväskylän yliopistossa aloitti toimintansa Viittomakielen keskus, jonka toiminta perustuu opetusministeriön Jyväskylän yliopistolle myöntämään valtakunnalliseen erityistehtävään. Viittomakielen keskuksen päätehtävänä on toteuttaa ja kehittää sekä koordinoita yhteistyössä alan muiden toimijoiden kanssa suomalaista viittomakieltä koskevaa ylintä tutkimusta ja koulutusta Suomessa.²³ Kuurojen Liitosta saatujen tietojen mukaan kaikki opetus ja tutkimus Jyväskylässä tapahtuu suomeksi, suomalaisella viittomakielellä tai englanniksi, eikä siellä ole ilmestynyt yhtään julkaisua suomenruotsalaisella viittomakielellä. Opiskelijalla on toki mahdollisuus tehdä esimerkiksi lopputyönsä suomenruotsalaisesta viittomakielestä tai muutoin keskittyä siihen, mutta kukaan ei ole vielä näin tehnyt. Jyväskylän yliopistosta saadun tiedon mukaan Viittomakielen keskuksessa on käynnistynyt Suomen viittomakielten korpusprojekti, jonka tavoitteena on dokumentoida Suomessa käytettäviä suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä. Projektissa kuvataan suomalaisen viittomakielen lisäksi suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien henkilöiden viittomista. Tavoitteena on kuvata noin 20 suomenruotsalaisen viittomakielen kielenkäyttäjän viittomista. Viittomakielen keskuksessa ei kuitenkaan työskentele yhtään suomenruotsalaista viittomakieltä osaavaa henkilöä, joten kyseisen aineiston työstämiseen tarvitaan lisäresursseja.

Kotimaisten kielten keskusta koskevan lainmuutoksen yhteydessä viittomakielen tutkijan tehtävää ei siirretty Jyväskylän yliopistoon, vaan se annettiin Kuurojen Liitolle. Tätä tehtävää varten opetus- ja kulttuuriministeriöltä haetaan rahoitusta vuosittain.²⁴ Vuonna 2012 Kuurojen Liitto sai vastuun viittomakielen tutkimuksesta, ja siitä lähtien Kuurojen Liitossa on työskennellyt yksi tutkija. Kuurojen Liitosta saatujen tietojen mukaan viittomakielen tutkijan tehtäviin kuuluu sekä kielenhuoltoa että sanakirjatyötä. Kielenhuolto näkyy hänen tehtävissään nykyään siten, että hän toimii viittomakielten lautakunnan sihteerinä. Hänellä on suomalaista viittomakieltä koskevaa substanssia, mutta hänelle kuuluu myös suomenruotsalainen viittomakieli. Tutkijan kokemusten mukaan kahden kielen kielenhuoltoon ja sanakirjatyöhön sekä tutkimukseen tarvittaisiin kuitenkin vähintään kaksi tutkijaa.

²¹ Kotimaisten kielten keskukselta annetun lain (1403/2011) 3 ja 4 §.

²² HE 294/2014 vp, s. 35.

²³ Viittomakielilakia valmisteleavan työryhmän mietintö, s. 24.

²⁴ Viittomakielilakia valmisteleavan työryhmän mietintö, s. 25.

Eduskunnan sivistysvaliokunta totesi Kotimaisten kielten keskukselta annetun lain muuttamista koskevassa mietinnössään, että tarvittaessa toimintojen siirtämistä Jyväskylän yliopistoon tulee harkita uudelleen. Valiokunta totesi lausumaehdotuksensa, että eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa lainmuutoksen vaikutuksia saamen kielten, romanikielen ja viittomakielten tutkimukseen ja kielenhuoltoon ja ryhtyy tarvittaessa näiden vähemmistökielten säilymistä turvaaviin toimenpiteisiin. Viittomakielten osalta tulee erityisesti tarkastella, ovatko tämän lainsäädännön yhteydessä toteutetut järjestelyt tarkoituksenmukaisia ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin, joilla viittomakielen asema ja kehittäminen voidaan turvata.²⁵

Viittomakielilakia koskevan hallituksen esityksen mukaan suomenruotsalaisen viittomakielen dokumentointi, tutkimus ja kielenhuolto ovat kielen säilymistä kannalta erittäin keskeisiä toimintoja, joita viranomaisten olisi pyrittävä edistämään. Yhä harvemmat kielen käyttäjät hallitsevat sujuvasti suomenruotsalaisen viittomakielen. Sekä suomalainen että ruotsalainen viittomakieli vaikuttavat sen rakenteeseen, mikä uhkaa suomenruotsalaisen viittomakielen omaleimaisuutta. Tällä hetkellä millään yliopistolla ei ole suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimus- ja koordinoituvastuuta. Resursseja tarvittaisiin myös suomenruotsalaisen viittomakielen kielenhuoltoon kielenkäytön dokumentointia varten.²⁶

Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n kartoituksesta ilmenee, että suomenruotsalaisen viittomakielen osalta kielen dokumentoinnin ja tutkimuksen tarve on erityisen kiireellinen. Tämä johtuu siitä, että enemmistö niistä kielenkäyttäjistä, jotka ryhmä sisäisesti tunnustaa suomenruotsalaisiksi viittomakielisiksi, kuuluu nykyään vanhempaan sukupolveen, joka tulee pian katoamaan. Jos heidän kielenkäyttöään ei tutkita tarkemmin, on vaarana, että kieli katoaa dokumentoimattomana ja jää siten saavuttamatta tulevaisuuden sukupolville. Tästä syystä olisi erittäin tärkeää, että nuoremmat ja vanhemmat kielenkäyttäjät pääsisivät mahdollisimman pian yhteyksiin toistensa kanssa.²⁷

Viittomakielilakia valmistellut työryhmä kiinnitti kannanotossaan erityistä huomiota siihen, ettei tällä hetkellä ole tahoja, joka vastaisi suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimuksesta. Työryhmä ehdotti, että tulisi selvittää, voisiko esimerkiksi Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos tai Jyväskylän yliopistossa toimiva Viittomakielen keskus ottaa suomenruotsalaista viittomakieltä koskevan tutkimusvastuun.²⁸

Viittomakielilakia valmistelleen työryhmän mietintö oli lausuntokierroksella lokakuussa 2014. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos suhtautui lausunnossaan myönteisesti ajatukseen suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimusvastuusta, jos siihen osoitettaisiin riittävät taloudelliset resurssit. Helsingin yliopisto pystyisi tarjoamaan kaksikielisen opiskelija- ja tutkimusympäristön, jonka rakenteet tukevat viittomakielen koulutusta. Tätä näkemystä tukee esimerkiksi se, että suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimusta koskevana kirjoituskielenä pitäisi olla ruotsi. Helsingin yliopistossa on ollut aktiivista suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimusta ja siellä on tehty muun muassa väitöskirja ja muita julkaisuja suomenruotsalaisesta viittomakielestä. Laitoksen tutkijoilla on myös hyvät kansainväliset ja pohjoismaiset yhteistyöverkostot ja lisäksi vahvat yhteydet muun muassa Finlandssvenska teckenspråkiga rf -yhdistykseen, Kuurojen

²⁵ SiVM 4/2011 vp – HE 97/2011 vp.

²⁶ HE 294/2014 vp, s. 35.

²⁷ *Andersson-Koski* 2015, s. 63.

²⁸ Viittomakielilakia valmistelevalle työryhmälle mietintö, s. 10.

Liittoon ja Jyväskylän yliopiston Viittomakielen keskukseseen, joka vastaa suomalaisen viittomakielen tutkimuksesta.²⁹

Saatavilla olevien resurssien mukaisesti ja yhteistyössä esimerkiksi Humanistisen ammattikorkeakoulun Humakin kanssa (jolla on vastuu varsinaisesta tulkikoulutuksesta) laitos on valmistautunut tukemaan ja ottamaan vastuun suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkien koulutuksen tieteellisestä osuudesta. Vähimmäisvaatimuksena, jotta laitos voisi ottaa vastuun erityisesti suomenruotsalaisen viittomakielen tieteellisestä tutkimuksesta, on sellaisten resurssien saaminen, että laitos voisi palkata yhden viittomakielen yliopisto-opettajan, joka olisi suomenruotsalaisen viittomakielen erityisasiantuntija.³⁰

Kuurojen Liitosta saatujen tietojen mukaan Helsingin yliopiston kurssitarjontaan sisältyy suomenruotsalaisen viittomakielen kurssi, joka tosin järjestetään tällä hetkellä kirjatenttinä opettajan puuttumisen vuoksi.

Kuurojen Liitosta saatujen tietojen mukaan viittomakielten lautakunta ei ole tehnyt kartoitusta suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimukseen liittyvistä tarpeista. Humak suunnittelee tällä hetkellä kaksivuotista suomenruotsalaisen viittomakielen kouluttajakoulutusta yhtenä kielen elvyttämistä koskevana toimenpiteenä. Hankkeen suunnittelun rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö, ja hankkeessa aiotaan jossakin määrin tehdä myös tutkimusta, jotta saataisiin opetus- ja oppimateriaalia. Toimenpiteisiin kuuluu esimerkiksi vanhemman sukupolven kielen nauhoittaminen, jotta sitä voitaisiin myöhemmin tutkia. Kouluttajakoulutusta koskevaa hanketta käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Kuurojen Liitto huolehtii sekä Suvi-verkkosanakirjan että SignWikin hallinnoinnista suomenruotsalaisen viittomakielen osalta, vaikkakin kolmivuotinen Kone Säätiön rahoittama korpus- ja wikisanakirjahanke loppuu vuoden vaihteessa.

Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n kartoituksen mukaan nykypäivän suomenruotsalaiselle viittomakielelle on tunnusomaista suuri sisäinen vaihtelu. Tämä vaihtelu johtuu monista eri tekijöistä, kuten suomalaisen tai ruotsalaisen viittomakielen vahvasta vaikutuksesta suomenruotsalaiseen viittomakieleen eri aikakausina ja eri alueilla. On vaikea sanoa, mikä on todellisuudessa kielen sisäistä vaihtelua ja mikä puolestaan osoitus kielen vaihdosta tai katoamisesta. Erityisen haasteellinen tämä kysymys on viitotuille kielille, joille suuri kielellinen vaihtelu sekä yksilö- että ryhmätasolla on tunnusomaista. Jotta kieli voisi kehittyä vahvemmaksi, vaaditaankin yhteiskunnan tuen lisäksi kielenkäyttäjien vahvaa kielitietoisuutta. Suomenruotsalaisen viittomakielen osalta tarvitaan yhteneväisiä näkemyksiä muun muassa siitä, miten yleiskielinen kielimuoto voitaisiin määritellä. Kannustava asenne ja suvaitsevaisuus erilaisia viittomistapoja kohtaan ovat välttämättömyyksiä, jotta kielen asema vakiintuisi.³¹

²⁹ Finska, finskugriska och nordiska institutionens vid Helsingfors universitet utlåtande om betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag 22.10.2014.

³⁰ Finska, finskugriska och nordiska institutionens vid Helsingfors universitet utlåtande om betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag 22.10.2014.

³¹ Andersson-Koski 2015, s. 24–25.

4 Tulkkauspalvelut

Viranomaisten järjestämästä tulkkauksesta, kääntämisestä ja tulkitsemisesta säädetään eri hallinnonalojen lainsäädännössä. Tärkeä viranomaisia velvoittava yleissäännös on hallintolain (434/2003) 26 §, jossa säädetään viranomaisen velvollisuudesta järjestää tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta.

Vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista annetussa laissa (133/2010) eli *tulkkauspalvelulaissa* säädetään Suomessa asuvan vammaisen henkilön oikeudesta Kelan järjestämään tulkkauspalveluun. Tulkkauspalvelulaki on luonteeltaan toissijainen, eli palvelut järjestetään sen mukaisesti, jos henkilö ei saa riittävää ja hänelle sopivaa tulkkausta muun lain nojalla. Tulkkauspalvelua voidaan kuitenkin järjestää, jos muun lain nojalla annettavan palvelun saaminen viivästyy tai palvelun antamiseen on muu perusteltu syy (3 §).

Oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino (5 §). Tulkkauspalvelua on järjestettävä siten, että kuulonäkövammaisella henkilöllä on mahdollisuus saada vähintään 360 ja kuulo- ja puhevammaisella henkilöllä vähintään 180 tulkkaustuntia vuodessa. Tulkkauspalvelua järjestetään kuitenkin tätä enemmän, jos se on asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioon ottaen perusteltua (6 §).

Tulkkauspalvelulain mukaan Kela voi järjestää tulkkauspalvelun joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Kelan tulee järjestää tulkkauspalvelu kokonaistaloudellisesti edullisimmin huomioiden samalla asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Tulkkauspalvelua järjestettäessä on otettava huomioon palvelunkäyttäjän toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa (10 §).

Tulkkauspalvelulain toimeenpanon seuraaminen ja tulkkauspalvelun kehittäminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Kela vastaa tulkkauspalvelulain mukaisesti tulkkauspalvelun järjestämisestä ja siihen liittyvien kustannusten korvaamisesta palveluntuottajille (9 §). Tulkkauspalveluun kuuluu tulkkauksen järjestäminen ja siitä aiheutuvat välttämättömät oheiskustannukset. Käyttäjälle tulkkauspalvelu on maksutonta.³²

Tulkkauspalvelulaki tuli voimaan 1.9.2010. Laki on edistänyt asiakkaiden yhdenvertaisuutta, sillä oikeus saada palveluja samanlaisilla perusteilla toteutuu aikaisempaa paremmin. Lisäksi Kelan eri tilanteisiin järjestämät tulkit ovat pääsääntöisesti ammattitaitoisia viittomakielen tulkkeja, mikä on tärkeää tulkkauksen laadun turvaamisen kannalta.

³² HE 294/2014 vp, s. 16–17.

Kela on keskittänyt tulkkauksen välitys- ja etätulkkauspalvelut Turkuun. Vuoden 2014 loppuun saakka oli käynnissä etäpalvelupilotti, jossa asiakas voi tilata tulkin kotoa tietokoneeltaan kuvayhteyden avulla. Tämä palvelu ei kuitenkaan toiminut suomenruotsalaisella viittomakielellä.³³ Pilottipalvelu on edelleen käytössä ja vuoden 2015 aikana sen kautta on tullut noin 135 yhteydenottoa kuukaudessa. Kelan verkkosivuilla (www.kela.fi) on linkki pilottipalveluun.

Tulkkauspalvelulain 8 §:n mukaan tulkkauspalvelu voidaan järjestää myös etätulkkauksena, jos se on palvelunkäyttäjän yksilölliset tarpeet huomioon ottaen mahdollista ja perusteltua. Kela järjestää etätulkkausta käyttävälle henkilölle tulkkauksessa tarvittavat hinnaltaan kohtuulliset välineet ja laitteet sekä vastaa etäyhteyden käytöstä aiheutuvista välttämättömistä kustannuksista.

Etätulkkaus toteutetaan tietokoneen avulla. Etätulkkauksessa asiakas on tietokoneen ääressä esimerkiksi kotona, työpaikalla tai pankissa ja tulkki on vastaavan laitteen luona studiossa. Studiosta otetaan yhteys puhelimitse kolmanteen osapuoleen, esimerkiksi tilataan aika kampaajalle tai soitetaan päiväkotiin. Kolmas osapuoli voi olla myös asiakkaan luona esimerkiksi silloin, kun putkimies tulee asiakkaan kotiin tekemään putkitöitä. Palvelun käyttöön tarvittavia laitteita ovat esimerkiksi tietokone laajakaistayhteydellä, asianmukainen tietokoneohjelma ja web-kamera. Kela vastaa näiden laitteiden etätulkkausikäytöstä ja etäyhteyden käytöstä aiheutuvista kustannuksista. Kela vastaa etätulkkausjärjestelmien asentamisesta käyttökuntoon, niiden huollosta ja päivittämisestä sekä etätulkkausohjelmiston ja -laitteiden käytön opetuksesta asiakkaalle.³⁴

Oikeus etätulkkaukseen on myönnetty yhteensä 218 asiakkaalle. Käytännössä palvelu toimii niin, että asiakas ottaa etätulkkauksen päivystysaikana yhteyden etätulkkausstudioon ja odottaa omaa vuoroaan. Päivystysaikana asiakkaalla on mahdollisuus käyttää etätulkkausta noin 15 minuuttia kerrallaan. Vaihtoehtoisesti asiakas voi käyttää etätulkkausta myös ajanvarauksella ennakkoon tilattuna aikana. Tätä palvelua käytetään kuitenkin melko vähän, ja enimmäkseen asiakkaat käyttävät etätulkkausta etätulkkauksen päivystysaikoina.³⁵

Kelasta saatujen tietojen mukaan asiakkaiden etätulkkauslaitteistoista ja -ohjelmistoista sekä tietoliikenneyhteyksistä aiheutuu vuositasolla noin 300 000 euron kustannukset. Etätulkkaus ei ainakaan vielä tuo kustannussäästöjä, koska kiinteät kulut ovat suuria ja käyttäjämäärät pieniä. Etätulkkauksella saadaan kuitenkin järjestettyä tulkkauspalvelua sellaisille asiakkaille, jotka muuten jäisivät ilman palvelua esimerkiksi pohjoisimmassa Suomessa.

Viittomakielistä etätulkkauspalvelua on järjestetty suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä vuodesta 2011 alkaen. Vuosina 2014–2015 palvelun kuukausittainen käyttäjämäärä on tähän mennessä vaihdellut 35 ja 67 käyttäjän välillä. Kelan tiedotteen mukaan suomenruotsalaisen viittomakielen etätulkkauspalvelun käyttö on ollut hyvin vähäistä, ja tämän vuoksi suomenruotsalaisen viittomakielen etätulkkauspalvelu päättyy 31.12.2015. Suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien asiakkaiden tulkkauspalvelun käyttö turvataan lähitulkkauspalvelulla, jonka järjestämiseen etätulkkauspalvelun päättymisellä ei ole vaikutuksia.³⁶

³³ HE 294/2014 vp, s. 30.

³⁴ Kelan verkkosivut: http://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelut_etatulkkaus (4.12.2015).

³⁵ Kelan verkkosivut: http://www.kela.fi/etatulkkaus_kaytto (4.12.2015).

³⁶ Tiedote Kelan verkkosivuilla 27.8.2015.

Viittomakielisten tulkkauspalveluiden järjestämiseen liittyy haasteita ja kehittämistarpeita. Viittomakielilakia koskevassa hallituksen esityksessä ja sen käsittelyssä kiinnitettiin huomiota palvelujen harkinnanvaraisuuteen ja alueellisiin eroihin. Esimerkiksi oikeus saada viranomaisen kustantamaa tulkkausapua viranomaisaloitteisissa asioissa ei aina toteudu, vaan viittomakieltä käyttävä joutuu itse huolehtimaan tulkkausavusta.³⁷ Viittomakielilakia valmistellut työryhmä kiinnitti erityistä huomiota siihen, että tulkkauspalvelulaista on tullut käytännössä ensisijainen laki, vaikka se on toissijainen suhteessa muuhun tulkkausta tai tulkitsemista koskevaan lainsäädäntöön.³⁸

Tulkkien saatavuus on suuri haaste etenkin suomenruotsalaisen viittomakielen osalta, koska suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkeja ei ole riittävästi eikä heitä tällä hetkellä myöskään kouluteta.

Elokuussa 2015 julkaistussa Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n kartoituksessa selvitettiin muun muassa suomenruotsalaista viittomakieltä ja ruotsia osaavien viittomakielen tulkkien lukumäärää. Näiden tulkkien lukumäärästä saatiin Kelalta ja palveluntuottajilta tietoja, jotka olivat ristiriitaisia kielenkäyttäjien omiin käsityksiin verrattuna. Kelan ja tulkkauspalvelun tuottajien tiedot perustuvat tulkkiprofiileihin, joiden mukaan suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkeja on 21–24. Kielenkäyttäjät puolestaan arvioivat, että tulkkeja on vain noin kymmenen. Eroavuuden taustalla lienee se, ettei tulkkien koulutus ole antanut riittäviä työkaluja kielellisten taitojen arviointiin, mutta myös se, että tulkkiprofiilit ovat kapeita. Ne eivät taivu kuvaamaan arkielämän todellisia tilanteita, joissa tulkin pitää käytännössä olla valmis tulkkaamaan neljällä eri kielellä.³⁹

Kelan mukaan suomenruotsalaista viittomakieltä osaavia tulkkeja on Pohjanmaalla, Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Keski-Suomessa. Kielenkäyttäjät eivät puolestaan ilmoittaneet, että tulkkeja olisi myös Keski-Suomessa.⁴⁰

Kelan järjestämien tulkkauspalveluiden kustannukset ovat lisääntyneet palvelun järjestämisen ajan. Arvioiden mukaan kustannusten määrä nousi vuonna 2015 noin 41,5 miljoonaan euroon.⁴¹ Tulkkauspalveluun oikeutettuja henkilöitä oli syyskuun 2015 lopussa yhteensä 5 643, joista kuulovammaisia oli 3 567, puhevammaisia 1 737 ja kuulonäkövammaisia 339. Vuotta 2014 koskevien tilastotietojen mukaan Kelan järjestämää tulkkauspalvelua käyttää keskimäärin 60 prosenttia kaikista tulkkauspalveluun oikeutetuista henkilöistä. Kelan tilastojen mukaan huhtikuussa 2014 oli 97 kuulovammaista asiakasta, joiden äidinkieli on ruotsi. Tilastot eivät kuitenkaan erottele suomenruotsalaista viittomakieltä tai ruotsinkielistä kirjoitustulkkausta käytäviä asiakkaita. Tilastot perustuvat tulkkauspalveluiden välitysjärjestelmästä saataviin tietoihin, jotka puolestaan muodostuvat asiakkaan asiakasprofiilissaan ilmoittamista tiedoista. Näin ollen ei ole tilastotietoja siitä, moniko suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävä henkilö käyttää Kelan tulkkauspalveluita.

³⁷ HE 294/2014 vp, s. 29–30; PeVM 10/2014 vp – HE 294/2014 vp, s. 5.

³⁸ Viittomakielilakia valmistelevalle työryhmälle, s. 12.

³⁹ Andersson-Koski 2015, s. 5.

⁴⁰ Andersson-Koski 2015, s. 45.

⁴¹ HE 294/2014 vp, s. 17 ja 30–31.

Viittomakielilakia valmistellut työryhmä totesi kannanotossaan, että Kela on kehittänyt palveluaan parempaan suuntaan muun muassa valtakunnallisen välitystoiminnan ja etätulkkauksen osalta. Työryhmä piti tärkeänä, että tulkkaukspalvelulakia kehitetään ja lain soveltamista selvennetään. Tulkkaukspalvelun kehittäminen onnistuu parhaiten kuulemalla palvelun käyttäjiä ja heitä edustavia järjestöjä.⁴²

Kelan kehittämispäällikkö Riikka Heikkisen mukaan tulkkaukspalvelulain muutostarpeista on laadittu arviomuistio, ja Kela ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat keskustelleet siinä esiin nostetuista muutostarpeista toukokuussa 2015. Keskeisimmät lainsäädännön kehittämistarpeet on kirjattu myös Kelan toimeenpaneman lainsäädännön kehittämissalkkuun, johon on koottu sellaiset lainsäädännön kehittämissalkkuehdotukset, joita valmistellaan ministeriöiden kanssa tai joita esitetään valmisteltavaksi lähivuosina.

Kehittämissalkusta ilmenee, että Kelan tulkkaukspalvelulakiin liittyvät kehittämissalkkuehdotukset koskevat muun muassa tulkkaukspalvelulain toissijaisuutta, tulkkaukspalvelun edellytyksiä, etätulkkauksen järjestämisvelvollisuutta, tulkkauksta ulkomaan matkoilla ja tulkkaukspalvelun järjestämistä. Esimerkiksi lain 10 §:ää tulisi selkeyttää asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden ja hankintalain vaatimusten välisen ristiriidan vuoksi. Yksilöllisten tarpeiden huomioimiseksi tarvitaan myös nykyistä tarkempi säännös, jotta arvio voidaan tehdä mahdollisimman yhdenmukaisin perustein ja lakiin perustuen. Laista tulisi poistaa maininta Kelan velvollisuudesta järjestää asiakkaalle etätulkkausksessa käytettävät laitteet ja korvata tietoliikenneyhteyden käytöstä aiheutuvat kulut. Etätulkkauksen käyttö ei tällä hetkellä aiheuta tosiasiallisia lisäkuluja asiakkaalle, koska etätulkkausta käytävillä asiakkailla tai potentiaalisilla uusilla käyttäjillä on jo olemassa etätulkkaukseen sopiva laite ja tietoliikenneyhteydet. Palvelun järjestämistapaan ei tulisi ottaa kantaa lain tasolla.⁴³

Tällä hetkellä näyttää siltä, ettei tulkkaukspalvelulakia avata muutoksia varten, vaan tarvittavat muutokset pyritään toteuttamaan muuttamalla lain tulkintaa ja ohjeistusta. Kehittämispäällikkö Riikka Heikkisen mukaan Kela aikoo työstää uusia tulkintoja ja ohjeistuksia yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa syksyllä 2015, minkä jälkeen niistä on tarkoitus keskustella yhdessä asiakkaita edustavien järjestöjen kanssa.

⁴² Viittomakielilakia valmistelevalle työryhmälle mietintö, s. 12.

⁴³ Kelan toimeenpaneman lainsäädännön kehittämissalkku 24.2.2015, s. 59–60.

5 Kouluttajakoulutus

Kun viittomakielilakia valmistelleen työryhmän mietintö oli lausuntokierroksella, monet lausunnonantajat pitivät suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkikoulutuksen järjestämistä suomenruotsalaisen viittomakielen aseman parantamisen kannalta keskeisenä toimenpiteenä.⁴⁴

Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n kartoituksesta ilmenee, että palveluntuottajat ja tulkit osallistuisivat mielellään suomenruotsalaisen viittomakielen kielikursseille ja tulkkikoulutukseen, jos sellaisia järjestettäisiin. Kielen opetuksen suora kysyntä on näin ollen suuri, etenkin ammattia harjoittavien tulkkien keskuudessa ympäri maata. Sekä kielenkäyttäjät että tulkit ovat ilmaisseet, että kielen tutkimuksesta ja koulutuksesta on ”huutava pula”.⁴⁵

Suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkien olemassaolo riippuu nykyään tulkkien henkilökohtaisesta kiinnostuksesta kieltä kohtaan. Jos tulkki haluaa hankkia suomenruotsalaisen viittomakielen taidon, hänen täytyy jatkokouluttaa itseään hakeutumalla tilanteisiin, joissa kieltä käytetään. Tämä johtaa siihen, että tulkit määrittelevät itse, milloin he katsovat osaavansa kieltä ”riittävän hyvin”, jotta voivat tulkata kyseisellä kielellä. Käytännössä puute kielen koulutuksesta johtaa siihen, että tulkit, jotka haluavat oppia suomenruotsalaista viittomakieltä, heittäytyvät ilman syvempiä pohjatietoja tulkkauksitilanteisiin, joita he eivät täysin hallitse. Tulkitä tämä vaatii rohkeutta ja päättäväisyyttä. Samanaikaisesti on vaarana, että asiakas kärsii ja tulkki puolestaan kokee epäonnistumisen tunnetta, mikä voi heikentää sekä mielenkiintoa kielen oppimista kohtaan että ammattilypeyttä. Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n kartoituksen mukaan tulkkien pitäisi saada kielen opetusta, joka antaisi heille todellisen kielitaidon ja viitekehysten kielellistä arviointia varten.⁴⁶

Ongelmana on, ettei tällä hetkellä ole sellaista tahoja, joka vastaisi suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkien koulutuksesta. Viimeiset tulkit valmistuivat kertaluontoisesta, kolmivuotisesta koulutuksesta vuonna 1993.⁴⁷ Koska tulkkikoulutusta suomenruotsalaisella viittomakielellä ei ole järjestetty vuoden 1993 jälkeen, tulkkaukspalvelujen saatavuus on puutteellista.

Suomalaisella viittomakielellä ja suomen kielellä toteutettava tulkkikoulutus on nelivuotinen AMK-tutkinto (240 op), minkä lisäksi on mahdollisuus suorittaa puolitoistavuotinen ylempi AMK-tutkinto (90 op). Lisäksi tulkeille tarjotaan eripituista täydennyskoulutusta. Vastaavaa koulutusta suomenruotsalaisella viittomakielellä ja ruotsin kielellä ei voida toteuttaa, koska Suomessa ei ole tällä hetkellä henkilöitä, joilla olisi riittävästi osaamista suomenruotsalaisen viittomakielen opettamisesta. Tulkkikoulutusta ei voida aloittaa ilman päteviä opettajia. Tulkkikoulutuksen mahdollistamiseksi onkin ensin koulutettava suomenruotsalaisen viittomakielen kouluttajia (*teckenspråksinstruktörer*).

⁴⁴ HE 294/2014 vp, s. 35 ja 43.

⁴⁵ Andersson-Koski 2015, s. 46 ja 50.

⁴⁶ Andersson-Koski 2015, s. 40 ja 65.

⁴⁷ PeVM 10/2014 vp – HE 294/2014 vp, s. 4.

Suomenruotsalaisen viittomakielen kouluttajia ei kuitenkaan voida kouluttaa ilman lisätutkimusta ja koulutuksen suunnittelua. Suomenruotsalaista viittomakieltä koskevaa tutkimustietoa ja oppimateriaalia on erittäin vähän. Tutkimustiedon hankkiminen ja oppimateriaalin luominen on välttämätöntä sekä koulutuksen suunnittelun ja toteutuksen että laajemman toimenpideohjelman laatimisen kannalta.⁴⁸

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Humak ovat suunnitelleet ja valmistelleet suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkien kouluttajakoulutusta koskevaa hanketta yhteistyössä Kuurojen Liitto ry:n kanssa. Tämän hankkeen ja samalla suomenruotsalaisen viittomakielen elvyttämisen ensimmäinen toimenpide on kouluttajien koulutuksen tutkimus- ja suunnitteluvaihe, joka on käynnistynyt vuonna 2015. Humakin tulkkausalan johtajan Eeva Salmen mukaan tässä kouluttajakoulutusta valmisteleavassa vaiheessa kootaan suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjien verkosto ja tehdään karkeat kuvaukset kielen rakennepiirteistä ja sanastosta. Kyseessä on pieni kieli-ryhmä ja tarvitaan lisätutkimusta siitä, mitä suomenruotsalainen viittomakieli on. Tarkoituksena on laatia opetussuunnitelma kouluttajakoulutukselle ja tuottaa opetusmateriaalia sekä luoda oppimisympäristö koulutukselle. Hankkeessa tuetaan kielenkäyttäjien identiteettiä ja pyritään sitouttamaan kieliyhteisöä, sillä kielenkäyttäjien ryhmä ei ole tällä hetkellä yhtenäinen. Tämä vaihe kestäisi vuoden 2017 loppuun saakka.

Elvytysohjelman toinen toimenpide olisi itse kouluttajakoulutus, johon osallistuisi suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjiä. Koulutuksen tavoitteena olisi vahvistaa kielellistä ja kulttuurista identiteettiä sekä antaa pedagogista ja viestinnällistä osaamista. Koulutuksen käyneet sijoittuisivat tulevaan tulkkiopintokoulutukseen sekä muutoin suomenruotsalaisen viittomakielen näkökulmasta keskeisiin tehtäviin, kuten kääntäjiksi ja kouluavustajiksi. Koulutuksen laajuus olisi 90 opintopistettä (1,5 vuotta).

Suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkiopintokoulutus alkaisi puolestaan mahdollisesti vuosina 2019–2020. Viittomakielen tulkkien AMK -koulutus kestää neljä vuotta, mutta jos opiskelijalla on aiempi viittomakielialan tutkinto (esim. opistotasoinen) ja työkokemusta, koulutus voi olla lyhyempi. Koulutuksen jälkeen tulkin olisi oltava valmis tulkkaamaan neljän kielen välillä (suomi, ruotsi, suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli), jotta hän selviytyisi käytännössä usein haastavista tulkkaustilanteista.

Eduskunta on myöntänyt 250 000 euroa suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelmaan vuodelle 2015.⁴⁹ Myös jatkorahoituksen saaminen olisi tärkeää, jotta hanke etenisi suunnitelmien mukaisesti. Eduskunnan sivistysvaliokunta on kiirehtinyt elvytyshankkeen etenemistä ja pitänyt välttämättömänä, että sen jatkorahoituksesta huolehditaan.⁵⁰ Viittomakielilaista antamassaan mietinnössä eduskunnan perustuslakivaliokunta yhtyi sivistysvaliokunnan näkemyksiin suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelman tärkeydestä ja piti välttämättömänä elvytyshankkeen jatkorahoituksen turvaamista vuoden 2016 valtion talousarviossa.⁵¹

⁴⁸ HE 294/2014 vp; Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle 6.2.2015.

⁴⁹ HE 247/2014 vp, s. 54–55.

⁵⁰ SiVL 16/2014 vp – HE 294/2014 vp, s. 2.

⁵¹ PeVM 10/2014 vp – HE 294/2014 vp, s. 4.

Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. -yhdistyksen mukaan vuodelle 2015 myönnetty valtionavustus on hyvin tärkeä, mutta ei täysin riittävä. Kouluttaja- ja tulkkikoulutus ovat vain osa laadittua kielisuunnitelmaa, ja kokonaisvaltaista strategiaa varten tarvitaan lisää pitkän aikavälin toimia.⁵²

⁵² Finlandssvenska teckenspråkiga rf -yhdistyksen lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle 5.2.2015.

6 Johtopäätökset

Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n uudella kartoituksella on saatu tietoa suomenruotsalaisen viittomakielen nykytilanteesta, kielen elinvoimaisuudesta ja sitä koskevista kehittämistarpeista. Kartoituksesta ilmenee, että suomenruotsalaisen viittomakielen opetukselle on suuri tarve, jotta kielenkäyttäjät saisivat käyttää äidinkieltään ja viittomakielen tulkkien kielitaito ja viitekehys turvattaisiin. Pätevää opetusta ei voida kuitenkaan antaa, ellei ole riittävästi tietoa kielestä eikä opetushenkilökuntaa. Jollei kielestä ja sen käyttäjistä ole perustietoja, on mahdotonta toteuttaa kielenkäyttäjien ihmisoikeuksia (kuten tosiasiallisen kielitaidon omaavien tulkkien saantia). Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että yhteiskunnalla on riittävästi tietoa ja taitoa toteuttaa tukitoimenpiteitä.⁵³

Uuden viittomakielilain säätämällä on pyritty parantamaan suomenruotsalaisen viittomakielen tilannetta. Viittomakielilain mukaan viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Laissa viranomaisille asetettu edistämismääräys kohdistuu sekä suomalaisen että suomenruotsalaiseen viittomakieleen.

Tällä hetkellä keskeisimmät suomenruotsalaista viittomakieltä koskevat kehittämistarpeet liittyvät kielen tutkimukseen ja kieltä osaavien kouluttajien kouluttamiseen. Suomenruotsalaisen viittomakielen kouluttajien koulutuksen suunnittelua ja valmistelua koskeva hanke onkin erityisen tärkeä, sillä siihen sisältyy tutkimustiedon keräämistä ja muun muassa sanaston luomista. Hanke mahdollistaa myös suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkien koulutuksen aloittamisen tulevaisuudessa.

Viittomakieltä käyttävien oppilaiden opetusjärjestelyjä koskevassa Opetushallituksen jatkohankkeessa saataneen uutta hyödyllistä tietoa, jonka perusteella suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien oppilaiden opetusjärjestelyitä ja oppimateriaalin saatavuutta voitaisiin parantaa. On keskeistä panostaa uusiin kielen käyttäjiin, jotta kieliryhmän tulevaisuus voitaisiin turvata. Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Kela pyrkivät puolestaan yhteistyössä asiakasjärjestöjen kanssa parantamaan Kelan järjestämien tulkkaukspalvelujen toimivuutta käytännössä.

Näistä toimenpiteistä huolimatta huoli kielen säilymisestä on edelleen suuri. Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n uusi kartoitus sekä kielen pelastamista koskeva hätäsuunnitelma muodostavat tärkeän pohjan kielen elvyttämistyölle jatkossa, mutta lisäksi tarvittaisiin kokonaisvaltainen suomenruotsalaisen viittomakielen elvyttämisohjelma, jotta kieli säilyisi tulevaisuudessakin.⁵⁴ Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n kartoitus sisältää useita toimenpide-ehdotuksia, jotka koskevat suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimusta, tulkkauksta, kielen saatavuutta ja kieltä yhteiskunnassa. Kartoituksen keskeisimpänä toimenpide-ehdotuksena on suomenruotsalaista viittomakieltä koskevan kokonaisvaltaisen elvyttämisohjelman budjetointi, suunnittelu ja toteuttaminen.⁵⁵

⁵³ Andersson-Koski 2015, s. 64.

⁵⁴ Andersson-Koski 2015, s. 9.

⁵⁵ Andersson-Koski 2015, s. 67.

Useissa muissakin yhteyksissä, kuten eduskunnan perustuslakivaliokunnan ja sivistysvaliokunnan kannanotoissa sekä oikeusministeriön asettamien työryhmien selvytyksissä, on korostettu tarvetta kokonaisvaltaisemman kielen elvyttämishjelman laatimiseen.

Viittomakielen yhteistyöryhmässä on noussut esille erityinen huoli suomenruotsalaisen viittomakielen säilymisestä. Myös työryhmän kuulemat asiantuntijat ovat korostaneet kielen elvyttämisen kiireellisyyttä. Suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjien määrä on vähentynyt viime vuosina merkittävästi, ja kielen asema on tällä hetkellä erittäin uhanalainen. Muut kielen elvyttämistä koskevat toimenpiteet, kuten kouluttajien ja tulkkien kouluttaminen, menettävät merkityksensä, jos kieli ei ole elinvoimainen. Näin ollen kielen elvyttämisellä on kiire.

Tämän selvityksen tärkeimpänä johtopäätöksenä on, että erillinen suomenruotsalaisen viittomakielen elvyttämishjelma pitäisi laatia mahdollisimman nopeasti.

LÄHTEET

Andersson-Koski Maria: Mitt eget språk – vår kultur: En kartläggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråket och döva finlandssvenska teckenspråkiga i Finland 2014–2015

Finlandssvenska teckenspråkiga rf -yhdistyksen lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle 5.2.2015: eduskunnan perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuuleminen (PeVM 10/2014 vp – HE 294/2014 vp)

Finska, finskugriska och nordiska institutionens vid Helsingfors universitet utlåtande om betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, 22.10.2014

HE 247/2014 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2015 talousarvioesityksen (HE 131/2014 vp) täydentämisestä

HE 294/2014 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle viittomakielilainsiksi

Kelan toimeenpaneman lainsäädännön kehittämissalkku 24.2.2015:

<http://www.kela.fi/documents/10180/1169686/Lainsaadantosalkku.pdf/86d816ab-eb5f-429b-86f5-d8c116675fd4>

Kelan verkkosivut: http://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelut_etatulkkaus ja http://www.kela.fi/etatulkkaus_kaytto

Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2014:11: Kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärä ja opetusjärjestelyt. Selvitys lukuvuoden 2013–2014 tilanteesta

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle 6.2.2015: eduskunnan perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuuleminen (PeVM 10/2014 vp – HE 294/2014 vp)

PeVM 1/2014 vp – K 13/2013 vp: Eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen vuosikertomuksesta 2012

PeVM 10/2014 vp – HE 294/2014 vp: Eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle viittomakielilainsiksi

SiVL 22/2013 vp – K 13/2013 vp: Eduskunnan sivistysvaliokunnan lausunto hallituksen vuosikertomuksesta 2012

SiVL 16/2014 vp – HE 294/2014 vp: Eduskunnan sivistysvaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle viittomakielilainsiksi

SiVM 4/2011 vp – HE 97/2011 vp: Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Kotimaisten kielten kesuksesta

Språkplan för finlandssvenskt teckenspråk. Version 6.0. April 2015

Tiedote Kelan verkkosivuilla 27.8.2015: http://www.kela.fi/ajankohtaista-vammaistuet/-/asset_publisher/17X3vuEkReGH/content/id/2384872

Viittomakielilaki (359/2015):

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150359?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=viittomakielilaki>

Viittomakielilakia valmisteleavan työryhmän mietintö. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 42/2014

Viittomakielisten kielelliset oikeudet. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 24/2011

Utredning om helhetssituationen för det finlandssvenska teckenspråket

INNEHÅLL

1	Inledning.....	30
2	Undervisning	33
3	Forskning och språkvård	36
4	Tolkningstjänster	39
5	Instruktörsutbildning	43
6	Slutsatser	46
	KÄLLOR	48

1 Inledning

Arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag föreslog i september 2014 att det skulle göras en särskild utredning om helhetssituationen för dem som använder det finlandssvenska teckenspråket och framför allt om hur undervisningen, forskningen och tillgången på tolkar skulle kunna förbättras. Utredningen skulle också granska förutsättningarna för att utbilda teckenspråkstolkare som behärskar det finlandssvenska teckenspråket.¹

Justitieministeriet tillsatte den 13 mars 2015 en arbetsgrupp för teckenspråksfrågor för att behandla statsrådets aktuella ärenden som gäller teckenspråk och trygga en smidig informationsgång mellan de centrala aktörerna. Samarbetsgruppen fick också till uppgift att göra en utredning om de finlandssvenska teckenspråksanvändarnas helhetssituation. Utredningen har beretts vid justitieministeriet i samverkan med arbetsgruppen för teckenspråksfrågor. I utredningen granskas den nuvarande situationen för undervisningen, forskningen och tillgången på tolkar vad gäller det finlandssvenska teckenspråket samt möjligheterna att utveckla dessa.

En separat utredning om det finlandssvenska teckenspråket är nödvändig, eftersom det finlandssvenska teckenspråket finns med på Unescos lista över utrotningshotade språk och eftersom det är särskilt hotat. Bland annat riksdagens kulturutskott har framhåvt vikten av att främja det finlandssvenska teckenspråket, eftersom språket klassificerats som ett allvarligt utrotningshotat språk och det har estimerats att språket försvinner inom cirka 10 år, om åtgärder för att revitalisera språket inte vidtas inom kort.²

Enligt tidigare uppskattningar av Finlands Dövas Förbund rf och Finlandssvenska teckenspråkiga rf uppgår det antal personer som använder det finlandssvenska teckenspråket till cirka 300, av vilka 150 är döva.³ I augusti 2015 publicerades Föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga rf:s nya kartläggning om det finlandssvenska teckenspråkets faktiska nuläge. Resultatet av kartläggningen visar att antalet döva finlandssvenska teckenspråkiga är betydligt mindre än tidigare uppskattat. I dag rör sig antalet på omkring 90 döva språkanvändare i Finland. Eftersom situationen för finlandssvenska teckenspråkiga är väldigt komplex bör denna uppgift dock inte ses som statistisk fakta, utan som en vetenskapligt underbyggd och av flera faktorer bestyrkt situationsbedömning. Bland de döva språkanvändare som deltog i studien är närmare 70 procent födda på 1950-talet eller tidigare, vilket visar på en hög medelålder. Detta betyder att majoriteten döva språkanvändare är äldre än 55 år. Geografiskt är de döva språkanvändarna huvudsakligen utspridda i Svenskfinland med koncentration i landskapen Österbotten och Nyland.⁴

¹ Betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, s. 10.

² KuUU 16/2014 rd – RP 294/2014 rd, s. 2.

³ RP 294/2014 rd, s. 3.

⁴ Andersson-Koski 2015, s. 4, 35 och 38.

Det finns flera orsaker till det finlandssvenska teckenspråkets svaga ställning. Den främsta orsaken är att den enda skolan för finlandssvenska döva lades ner år 1993 i Borgå. Då försvann den fysiska miljön där det finlandssvenska teckenspråket och kulturen tidigare hade överförts från en generation till en annan. Till följd av detta flyttade många finlandssvenska familjer med barn i skolåldern vilka använder teckenspråket till Sverige. De barn som stannat i Finland går vanligen i en skola för finskspråkiga döva eller också deltar de i integrerad undervisning med hjälp av en tolk. Det sist nämnda alternativet påverkas dock av att det inte finns tillräckligt många tolkar som kan både det finlandssvenska teckenspråket och talad svenska.⁵

Enligt Finlandssvenska teckenspråkiga rf:s kartläggning har även flera andra faktorer påverkat språkets svaga ställning. För de flesta språkliga minoriteter utgör hemmet och kontakten till de egna föräldrarna en av de viktigaste länkarna till språket. I och med att omkring 90–95 procent av alla döva och hörselskadade barn har hörande föräldrar som inte har förhandskunskaper i teckenspråk, saknas denna länk. Utan sociala strukturer som tryggar språktillgången för döva barn finns det alltså inte enbart risk för att barnen aldrig kommer i kontakt med sitt naturliga modersmål, utan också risk för att barnen blir språklösa. I dag finns det stora brister i de sociala strukturer som borde trygga både språktillgången och språkutvecklingen för finlandssvenska döva. Som exempel på detta råder det i dag total avsaknad på programutbud på finlandssvenskt teckenspråk i media. Likaså saknas instanser som bär ansvar för utbildning och forskning i språket. För språkets del är dylika brister förödande i och med att språkanvändarna inte får det stöd som krävs för att en allmänspråklig form av det finlandssvenska teckenspråket ska kunna utvecklas.⁶

De språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk baserar sig på grundlagens 17 § 3 moment. Enligt grundlagen har samerna såsom urfolk samt romerna och andra grupper rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt dem som på grund av handikapp behöver tolknings- och översättningshjälp ska tryggas genom lag.

Finlands första teckenspråkslag (359/2015) trädde i kraft den 1 maj 2015. I teckenspråkslagen avses med teckenspråk såväl det finska som det finlandssvenska teckenspråket (1 § 1 mom.). Syftet med lagen är att främja förverkligandet av de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk (2 §). Myndigheterna ska i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk (3 § 1 mom.).⁷ Bestämmelserna om de teckenspråkigas språkliga rättigheter ingår fortsättningsvis i lagstiftningen för de olika förvaltningsområdena. Teckenspråkslagen innehåller hänvisningar till dessa lagar.

Skyldigheten att främja användningen av teckenspråk enligt teckenspråkslagen är en utmaning för myndigheterna. Detta gäller särskilt det finlandssvenska teckenspråket, eftersom det råder brist på lärare, instruktörer och tolkar som kan språket.

⁵ GrUB 10/2014 rd – RP 294/2014 rd, s. 4.

⁶ Andersson-Koski 2015, s. 29.

⁷ Teckenspråkslagen (359/2015): <http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2015/20150359>

Vid beredningen av teckenspråkslagen fäste många remissinstanser uppmärksamhet vid det faktum att situationen för det finlandssvenska teckenspråket är svårt. I några utlåtanden konstaterades att det behövs ett särskilt program för att revitalisera det finlandssvenska teckenspråket.⁸

Föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga rf har framhävt vikten av en heltäckande strategi för att rädda och revitalisera det finlandssvenska teckenspråket. I detta syfte har föreningen tillsammans med en specialsakkunnig från Finlands Dövas Förbund utarbetat en språkplan med centrala nödgärder för att rädda språket.⁹

Den arbetsgrupp som inrättades av justitieministeriet för att utreda de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk föreslog redan 2011 att en omfattande strategi utarbetas för att revitalisera det finlandssvenska teckenspråket.¹⁰ Riksdagens grundlagsutskott och kulturutskott har i flera ställningstaganden fört fram behovet av att revitalisera det finlandssvenska teckenspråket.¹¹

⁸ RP 294/2014 rd, s. 45.

⁹ Utlåtande av föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga rf till riksdagens grundlagsutskott 5.2.2015.

¹⁰ Teckenspråkigas språkliga rättigheter, s. 45.

¹¹ T.ex. GrUB 1/2014 rd – B 13/2013 rd, GrUB 10/2014 rd – RP 294/2014 rd, KuUU 22/2013 rd – B 13/2013 rd och KuUU 16/2014 rd – RP 294/2014 rd.

2 Undervisning

Såsom det redan konstaterades i föregående stycke har en del av de finlandssvenska döva varit tvungna att byta sitt språk till det finska teckenspråket eller till och med att flytta till Sverige på grund av brist på undervisning och andra tjänster.

I sitt ställningstagande konstaterade arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag att det med tanke på förverkligandet av de grundläggande rättigheterna är problematiskt att de som använder det finlandssvenska teckenspråket inte har möjlighet att få grundläggande utbildning på sitt eget språk.¹² Också riksdagens grundlagsutskott har fäst uppmärksamhet vid att undervisning i det finlandssvenska teckenspråket erbjudits endast sporadiskt under de senaste åren.¹³

I regeringens proposition om en teckenspråkslag behandlas också mer allmänt utmaningar i undervisningen av dem som använder teckenspråk. Den regionala utspridningen i teckenspråksgemenskapen och de små åldersklasserna av personer som använder teckenspråk gör det svårt att trygga undervisningen. Det finns stora skillnader i utbildningsanordnarnas lösningar i fråga om undervisningen till personer som använder teckenspråk. I praktiken är den ringa mängden eller den totala avsaknaden på teckenspråkigt läromaterial ett centralt problem för genomförandet av undervisningen av dem som använder teckenspråk och problemet gäller också småbarnsfostran. Teckenspråkigt läromaterial har producerats eller översatts till teckenspråk sporadiskt av olika organisationer eller självständigt av skolorna.¹⁴

Utbildningsstyrelsen och Finlands Dövas Förbund rf publicerade i maj 2014 en utredning som kartlade antalet döva och teckenspråkiga elever och undervisningsarrangemangen i den grundläggande utbildningen läsåret 2013–2014¹⁵. Utredningen granskade situationen för döva och teckenspråkiga uttryckligen ur modersmålsynvinkel. Utredningen omfattade även elever som använder det finlandssvenska teckenspråket och hörande barn till döva föräldrar samt hörande syskon till döva barn. Det framkom att det finns färre än 100 elever med teckenspråk som modersmål i sammanlagt 23 skolor. Av dessa är 21 kommunala skolor och två statliga skolor. Av de kommunala skolorna uppgav två att de är svenskspråkiga och att elevernas modersmål är det finlandssvenska teckenspråket.

Enligt utredningen av Utbildningsstyrelsen och Finlands Dövas Förbund omfattas majoriteten av de elever som är döva eller som använder teckenspråk av särskilt stöd på grund av sin hörselskada och deras läroplikt har förlängts. Därtill är individualiserade lärokurser vanliga. Därför är den största delen av deras lärare specialklasslärare eller speciallärare. Klassbiträden har anordnats för elever i 94 skolor, personliga biträden i 58 skolor och teckenspråkstolkare i 21 skolor. Det är inte möjligt att använda en tolk under alla lektioner i alla skolor.

¹² Betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, s. 10–11.

¹³ GrUB 10/2014 rd – RP 294/2014 rd, s. 4.

¹⁴ RP 294/2014 rd, s. 26–28.

¹⁵ Utbildningsstyrelsens rapporter och utredningar 2014:11.

Utredningen visade att i och med tillämpningen av principen om närskolor och den ökade användningen av cochleaimplantat placeras elever med olika grader av hörselskador allt mer sällan i kommunala eller statliga specialskolor. Antalet traditionella skolor för hörselskadade har minskat och elevantalet i denna elevgrupp är litet: för närvarande finns det över fem döva eller teckenspråkiga elever endast i tre skolor, och resten har placerats enskilt i närskolorna runt om i landet.¹⁶

Utredningen av Utbildningsstyrelsen och Finlands Dövas Förbund innehåller flera åtgärdsförslag framför allt om precisering av lagen om grundläggande utbildning (628/1998) och de förordningar och bestämmelser som getts med stöd av den om teckenspråken samt om lösningen av problem i det praktiska genomförandet.¹⁷

Enligt undervisnings- och kulturministeriet beror problemen med att anordna grundläggande utbildning för teckenspråkiga elever inte på administrativa hinder, utan snarare på regionala och lokala undervisningsarrangemang och utvecklingen av dessa. Den gällande lagstiftningen ger möjlighet till flexibla undervisningsarrangemang. Lagen om grundläggande utbildning tryggar på ett relativt bra sätt rätten till grundläggande utbildning för dem som använder teckenspråk. Utmaningarna beror i stor utsträckning på att det finns så få elever som använder teckenspråk att det inte är möjligt att på ett tillräckligt omfattande sätt inrätta skolor för dem. Lösningar för att trygga undervisningen av elever som använder teckenspråk måste därför hittas på annat sätt.¹⁸

Utbildningsstyrelsen och Finlands Dövas Förbund föreslog i sin utredning att undervisnings- och kulturministeriet tillsätter ett särskilt utvecklingsprojekt för den teckenspråkiga undervisningen, vilket beaktar även elever som använder det finlandssvenska teckenspråket. Projektet skulle göra det möjligt att få detaljerad information om de olika undervisningsarrangemangen och om god praxis, att anordna fortbildning och påbyggnadsutbildning för undervisningspersonalen, att utveckla bland annat undervisningen i teckenspråk som modersmål samt att utarbeta teckenspråkigt studiematerial. Ett sådant projekt skulle också främja verkställandet i undervisningen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.¹⁹ Arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag föreslog att ett utvecklingsprojekt för den teckenspråkiga undervisningen tillsätts så fort som möjligt. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid elever som använder och behöver det finlandssvenska teckenspråket.²⁰

Utbildningsstyrelsen verkställer 2015–2016 ett fortsättningsprojekt om hur undervisningen arrangeras för elever som använder teckenspråk. I detta fortsättningsprojekt är avsikten att koncentrera sig på god praxis i undervisningen och på undervisningsmaterial. Även det finlandssvenska teckenspråket ingår i projektet. Under 2015 samlar Utbildningsstyrelsen in erfarenheter av god förfaranden och gör sedan en sammanställning i ett sådant format som är lätt för skolorna att använda. Avsikten är att sammanställa ett tvådelat stödmaterial som består av en broschyr i pappersform och en mera omfattande nätbroschyr. Resultaten kommer att presenteras i början av 2016. Bland annat Finlands Dövas Förbund och Onerva Mäki skolan har deltagit i arbetet.

¹⁶ RP 294/2014 rd, s. 27–28.

¹⁷ Betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, s. 11 och 45–48; RP 294/2014 rd, s. 27–28.

¹⁸ Undervisnings- och kulturministeriets utlåtande till riksdagens grundlagsutskott 6.2.2015.

¹⁹ Undervisningsstyrelsens rapporter och utredningar 2014:11, s. 44; RP 294/2014 rd, s. 28.

²⁰ Betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, s. 10–11.

Utbildningsstyrelsen har med hjälp av en enkät utrett konkreta behov som gäller undervisningsmaterial. Enkäten har skickats till 50 finskspråkiga och 16 svenskspråkiga skolor. Med enkäten försöker man bland annat klargöra vilka behov det finns i fråga om teckenspråkigt läromaterial. Dessutom har man utrett lärarnas beredskap att delta i utarbetandet av undervisningsmaterial. Avsikten är att Utbildningsstyrelsen 2016 ska börja ta fram sådant läromaterial för vilket behovet enligt enkäten är störst. Utbildningsstyrelsen håller på att analysera resultaten av enkäten om undervisningsmaterialet. Samarbete görs också med det teckenspråkiga biblioteket.

3 Forskning och språkvård

I början av 2012 trädde den nya lagen om Institutet för de inhemska språken (1403/2011) i kraft. I lagen har institutets uppgifter omdefinierats på så sätt att den verksamhet som gäller minoritetsspråk har överförts till universiteten med undantag för språknämnderna för de samiska språken, teckenspråken och romani. Institutet för de inhemska språken har fortfarande till uppgift att samordna språkvården av bl.a. teckenspråken. I anslutning till institutet finns språknämnden för teckenspråk, som har till uppgift att inom sitt respektive område utfärda rekommendationer av allmän eller principiell natur när det gäller språkbruket.²¹ I den nuvarande lagen tas de bägge finländska teckenspråken i beaktande. Såväl det finska som det finlandssvenska teckenspråket är representerade i den nuvarande nämnden för teckenspråk. År 2012 fick nämnden sina första medlemmar som använder det finlandssvenska teckenspråket.²²

Teckenspråkscentret vid Jyväskylä universitet inledde sin verksamhet i början av 2010. Den verksamhet som bedrivs av teckenspråkscentret grundar sig på en riksomfattande specialuppgift, som undervisningsministeriet beviljat Jyväskylä universitet. Teckenspråkscentrets huvudsakliga uppgift är att i samarbete med övriga aktörer inom området genomföra, utveckla och samordna den högsta forskningen och utbildningen i det finska teckenspråket i Finland.²³ Enligt uppgifter från Finlands Dövas Förbund sker all undervisning och forskning i Jyväskylä på finska, på finskt teckenspråk eller på engelska och inte en enda publikation har getts ut på det finlandssvenska teckenspråket. Det är dock möjligt för en studerande att skriva till exempel sin avhandling om det finlandssvenska teckenspråket eller på andra sätt koncentrera sig på det, men hittills har ingen gjort det. Enligt Jyväskylä universitet har det vid Teckenspråkscentret startats ett korpusprojekt om de finländska teckenspråken. Avsikten är att dokumentera det finska och det finlandssvenska teckenspråket som används i Finland. I projektet filmas tecknandet av både finska och finlandssvenska teckenspråksanvändare. Målet är att filma tecknandet av cirka 20 finlandssvenska teckenspråksanvändare. Vid Teckenspråkscentret arbetar dock ingen som har kunskaper i finlandssvenskt teckenspråk, vilket betyder att bearbetningen av materialet kräver extra resurser.

I samband med den lagändring som gällde Institutet för de inhemska språken överfördes inte tjänsten som forskare i teckenspråk till Jyväskylä universitet, utan till Finlands Dövas Förbund. För denna befattning ansöks årligen finansiering hos utbildnings- och kulturministeriet.²⁴ År 2012 fick Finlands Dövas Förbund ansvar för teckenspråksforskningen, och sedan dess har en forskare jobbat hos förbundet. Enligt förbundet hör både språkvård och ordboksarbete till forskarens uppgifter. Språkvårdsarbetet kommer bäst till synes i forskarens uppgift som sekreterare i nämnden för de finländska teckenspråken. Forskaren har sakkunskap i finskt teckenspråk, men dessutom hör också det finlandssvenska teckenspråket till arbetsfältet. På basis av forskarens erfarenhet skulle det behövas minst två forskare för de två språkens språkvård och ordboksarbete.

²¹ Lagen om Institutet för de inhemska språken (1403/2011) 3 och 4 §.

²² RP 294/2014 rd, s. 36.

²³ Betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, s. 24–25.

²⁴ Betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, s. 25.

I sitt betänkande om ändringen av lagen om Institutet för de inhemska språken konstaterade riksdagens kulturutskott att överföringen av verksamheten till Jyväskylä universitet vid behov ska prövas på nytt. I sitt förslag till uttalande konstaterade utskottet att riksdagen förutsätter att regeringen följer upp effekterna av lagändringen på forskningen i och språkvården av samiska, romani och teckenspråken och vid behov vidtar åtgärder som tryggar bevarandet av dessa minoritetsspråk. I fråga om teckenspråk bör särskilt ges akt på att om de arrangemang som vidtagits i samband med denna lagstiftning är lämpliga och i förekommande fall vidtas åtgärder som tryggar teckenspråkens ställning och utveckling.²⁵

Enligt regeringens proposition till riksdagen med förslag till teckenspråkslag är dokumentation, forskning och språkvård i finlandssvenskt teckenspråk, med tanke på språkets fortlevnad, ytterst centrala funktioner, som myndigheterna borde sträva efter att främja. Allt färre teckenspråksanvändare har flytande kunskaper i det finlandssvenska teckenspråket. Både det finska och det svenska teckenspråket påverkar det finlandssvenska teckenspråkets struktur, vilket utgör en risk för att språkets särdrag försvinner. För tillfället har inget universitet ansvar för forskning eller samordning av frågor som gäller det finlandssvenska teckenspråket. Det behövs också resurser för teckenspråkig språkvård för dokumentering av språkbruket.²⁶

Det framgår av Finlandssvenska teckenspråkiga rf:s kartläggning att behovet av språkdokumentation och forskning är särskilt akut för det finlandssvenska teckenspråkets del, eftersom majoriteten språkanvändare som gruppen internt identifierar som finlandssvenska teckenspråkiga i dag tillhör en äldre generation som snart kommer att försvinna. Ifall deras språkbruk inte omgående studeras närmare finns det risk för att det går förlorat odokumenterat och därmed blir otillgängligt för kommande generationer. Av denna orsak vore det också av högsta relevans att yngre och äldre språkbrukare snarast kom i kontakt med varandra.²⁷

Arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag betonade i sitt ställningstagande särskilt det faktum att det för närvarande inte finns någon instans som ansvarar för forskningen kring det finlandssvenska teckenspråket. Arbetsgruppen föreslog att det ska utredas om till exempel finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet eller Teckenspråkscentret vid Jyväskylä universitet kunde ta det forskningsansvar som gäller det finlandssvenska teckenspråket.²⁸

Betänkandet av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag var på remiss i oktober 2014. Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet förhöll sig i sitt utlåtande positivt till idén om att institutionen skulle ta ansvaret för forskning kring det finlandssvenska teckenspråket, om tillräckliga resurser anvisas för detta. Helsingfors universitet kan erbjuda en tvåspråkig studie- och forskningsmiljö med strukturer som stöder utbildningen i teckenspråk. Denna uppfattning stöds t.ex. av att forskning kring det finlandssvenska teckenspråket borde skrivas på svenska. Forskning kring det finlandssvenska teckenspråket har bedrivits aktivt vid Helsingfors universitet. Bland annat har en doktorsavhandling och andra publikationer om det finlandssvenska teckenspråket gjorts vid Helsingfors universitet. Forskarna vid institutionen har också bra internationella och nordiska samarbetsnätverk och därtill välfungerande kontakter bland annat till föreningen Finlandssvenska tecken-

²⁵ KuUB 4/2011 rd – RP 97/2011 rd.

²⁶ RP 294/2014 rd, s. 36.

²⁷ *Andersson-Koski* 2015, s. 63.

²⁸ Betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, s. 10.

språkiga rf, Finlands Dövas Förbund och Teckensspråkscentret vid Jyväskylä universitet, som ansvarar för forskningen kring det finska teckenspråket.²⁹

I mån av tillgängliga resurser och i samarbete med t.ex. den humanistiska yrkeshögskolan Humak (som svarar för den egentliga tolkutbildningen) är institutionen beredd att stödja och ta sig an den vetenskapliga delen av utbildningen av teckenspråkstolkare i finlandssvenskt teckenspråk. Minimikravet för att institutionen ska kunna ta ansvaret för vetenskaplig forskning, speciellt i det finlandssvenska teckenspråket är att institutionen beviljas resurser för att kunna anställa en universitetslärare i teckenspråk, med specialexpertis i finlandssvenskt teckenspråk.³⁰

Enligt Finlands Dövas Förbund har Helsingfors universitet en kurs i finlandssvenskt teckenspråk i sitt kursutbud. För tillfället utförs kursen som boktentamen på grund av brist på lärare.

Enligt Finlands Dövas Förbund har språknämnden för finländska teckenspråk inte undersökt de forskningsbehov som gäller det finlandssvenska teckenspråket. För att revitalisera språket planerar Humak att ordna en tvåårig utbildning för instruktörer i det finlandssvenska teckenspråket. Planeringen av projektet finansieras av undervisnings- och kulturministeriet, och i projektet ingår också i viss mån forskning för att ta fram undervisnings- och läromaterial. En av åtgärderna går till exempel ut på att banda in den äldre generationens språk för att kunna forska det senare. Projektet för instruktörsutbildningen granskas närmare i kapitel 5.

Finlands Dövas Förbund har hand om förvaltningen för både nätordboken Suvi och SignWiki för det finlandssvenska teckenspråket, även om det treåriga korpus- och wikiordboksprojektet som Koneen Säätiö har finansierat tar slut vid årsskiftet.

Enligt Finlandssvenska teckenspråkiga rf:s kartläggning kännetecknas dagens finlandssvenska teckenspråk av en stor intern variation. Orsakerna till variationen är många. En av orsakerna är att det finska och det svenska teckenspråket har haft en stor inverkan på det finlandssvenska teckenspråket under olika perioder och på olika områden. Utmaningen med variation är dock att det är svårt att avgöra vad som faktiskt är variation och vad som är tecken på språkbyte och ett försvinnande språk. Speciellt angelägen är denna fråga för tecknade språk som karaktäriseras av stor språklig variation på både individ- och gruppnivå. För att språket på sikt ska kunna växa sig starkare krävs således, utöver samhällets stöd, starkt språkligt medvetande bland språkbrukarna. När det gäller det finlandssvenska teckenspråket behövs en gemensam syn bland annat på hur en allmänspråklig form av språket ska definieras. Uppmuntrande attityd i kombination med tolerans för olika sorters sätt att teckna är en nödvändighet för att befästa det hotade språkets ställning.³¹

²⁹ Finska, finskugriska och nordiska institutionens vid Helsingfors universitet utlåtande om betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag 22.10.2014.

³⁰ Finska, finskugriska och nordiska institutionens vid Helsingfors universitet utlåtande om betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag 22.10.2014.

³¹ *Andersson-Koski* 2015, s. 24–25.

4 Tolkningstjänster

Bestämmelser om tolkning och översättning som ordnas av myndigheter finns i lagstiftningen för olika förvaltningsområden. En viktig allmän bestämmelse som förpliktar myndigheterna är 26 § i förvaltningslagen (434/2003), enligt vilken en myndighets ska ordna tolkning och översättning i ett ärende som kan inledas av en myndighet.

Lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010) dvs. *tolkningstjänstlagen* innehåller bestämmelser om rätten till tolkningstjänster som ordnas av FPA för en handikappad person som bor i Finland. Till sin karaktär är tolkningstjänstlagen subsidiär, det vill säga att tjänster anordnas enligt denna lag om personen inte får tillräckliga och lämpliga tjänster med stöd av en annan lag. Tolkningstjänst kan ändå ordnas, om den tjänst som tillhandahålls med stöd av en annan lag dröjer eller om det föreligger någon annan grundad anledning att erbjuda tjänsten (3 §).

Rätt till tolkningstjänst har synhörselskadade, hörselskadade eller talskadade som på grund av sin funktionsnedsättning behöver tolkning för att kunna arbeta, studera, utträtta ärenden, vara samhälleligt delaktiga, för hobbyn eller rekreation. En ytterligare förutsättning för rätt till tolkningstjänst är att den handikappade kan uttrycka sin egen vilja med hjälp av tolkning och använda sig av någon fungerande kommunikationsmetod (5 §). Tolkningstjänsten ska ordnas så att synhörselskadade kan få minst 360 och hörsel- och talskadade minst 180 tolkningstimmar per år. Tolkningstjänst ordnas dock i större utsträckning än detta, om det är motiverat med beaktande av klientens individuella behov (6 §).

Enligt tolkningstjänstlagen kan FPA ordna tolkningstjänsten antingen genom att själv producera tjänster eller genom att skaffa den av andra serviceproducenter. FPA ska ordna tolkningstjänsten på det sätt som helhetsekonomiskt är mest fördelaktigt och samtidigt med beaktande av klienternas individuella behov. När tolkningstjänst ordnas ska serviceanvändarens önskemål, åsikter, fördel och individuella behov samt modersmål och kulturella bakgrund beaktas (10 §).

Social- och hälsovårdsministeriet ansvarar för att följa upp verkställandet av lagen och utveckla tolkningstjänsten. Enligt tolkningstjänstlagen ansvarar FPA för att ordna tolkningstjänsten och ersätta de kostnader som hänför sig till tjänsten (9 §). Tolkningstjänsten omfattar att ordna tolkning och bekosta de nödvändiga bikostnader som orsakas av detta. Tolkningstjänsten är avgiftsfri för användaren.³²

Tolkningstjänstlagen trädde i kraft den 1 september 2010. Lagen har främjat kundernas jämlikhet, eftersom rättigheten att få tjänster på lika grunder tillgodoses bättre än tidigare. Därtill är de tolkar som FPA ordnar för olika situationer i regel kompetenta teckenspråkstolkare, vilket är viktigt för att trygga högklassig tolkning.

³² RP 294/2014 rd, s. 17–18.

FPA har centraliserat förmedlingen av tolkar och distanstolkningstjänsten till Åbo. Till slutet av 2014 pågick ett pilotprojekt där kunden kunde beställa en tolk hemifrån via en bildförbindelse på sin dator. Tjänsten fungerade dock inte på det finlandssvenska teckenspråket.³³ Pilottjänsten används fortfarande och under 2015 har den använts cirka 135 gånger per månad. På FPA:s webbplats (www.kela.fi) finns det en länk till pilottjänsten.

Enligt 8 § i tolkningstjänstlagen kan tolkningstjänsten också ordnas som distanstolkning, om det är möjligt och motiverat med beaktande av serviceanvändarens individuella behov. Till den som använder sig av distanstolkning skaffar FPA sådana prismässigt skäliga redskap och anordningar som behövs vid tolkningen samt svarar för de nödvändiga kostnader som användningen av distansförbindelsen medför.

Distanstolkningen genomförs med hjälp av en dator. Vid distanstolkning befinner sig kunden vid datorn till exempel hemma, på arbetsplatsen eller banken och tolken sitter vid en motsvarande apparat i en studio. Från studion kontaktas den tredje parten per telefon, t.ex. för att boka tid till frisör eller för att ringa upp barnets daghem. Den tredje parten kan också vara hemma hos kunden t.ex. om en rörmontör besöker kundens hem för att utföra rörarbeten. De apparater som behövs för att använda tjänsten är t.ex. en dator med bredbandsförbindelse, ett lämpligt datorprogram och en webbkamera. FPA svarar för kostnaderna för användningen av apparaterna för distanstolkning och för kostnaderna för användningen av distansförbindelsen. FPA svarar för att systemen för distanstolkning installeras och är klara att användas, för underhållet och uppdateringen och för att kunden får instruktion i användningen av programmet och apparaterna för distanstolkning.³⁴

Sammanlagt 218 kunder har beviljats rätt till distanstolkning. I praktiken fungerar tjänsten så att kunden kontaktar distanstolkningsstudion under jourtiden och väntar på sin tur. Under jourtiden har kunden möjlighet att använda distanstolkning cirka 15 minuter per gång. Alternativt kan kunden använda distanstolkning med tidsbeställning vid en tidpunkt som reserverats på förhand. Denna tjänst används dock ganska lite och för det mesta använder kunder distanstolkningen under joutider.³⁵

Enligt FPA är kostnaderna för kundernas distanstolkningsapparater och -program samt dataförbindelser cirka 300 000 euro per år. Än se länge ger distanstolkningen inte kostnadsbesparningar, eftersom de fasta kostnader är stora och antalet användare är litet. Distanstolkningen gör det ändå möjligt att ordna tolkningstjänster för sådana kunder som annars inte skulle ha tillgång till tolkning, t.ex. i de nordligaste delarna av Finland.

Distanstolkning på teckenspråk har ordnats på finskt och finlandssvenskt teckenspråk sedan 2011. Under åren 2014–2015 har antalet användare per månad hittills varierat mellan 35 och 67. Enligt FPA:s pressmeddelande har distanstolkningstjänsten på finlandssvenskt teckenspråk använts i mycket liten omfattning, och därför upphör distanstolkningstjänsten på finlandssvenskt teckenspråk den 31 december 2015. Tillgången till tolkningstjänst för kunder som använder finlandssvenskt teckenspråk tryggas genom tolkning på plats i och med att denna service inte påverkas av att distanstolkningstjänsten upphör.³⁶

³³ RP 294/2014 rd, s. 31.

³⁴ FPA:s webbplats: http://www.kela.fi/web/sv/tolkningstjanster_distanstolkning (4.12.2015).

³⁵ FPA:s webbplats: http://www.kela.fi/web/sv/distanstolkning_anvandning (4.12.2015).

³⁶ FPA:s pressmeddelande 28.8.2015.

Det finns utmaningar och utvecklingsbehov i fråga om att ordna tolkningstjänster på teckenspråk. I regeringens proposition om teckenspråkslagen och i samband med behandlingen av den diskuterades det faktum att tjänsterna beviljas enligt prövning och att det förekommer regionala skillnader i tillgången till tjänsterna. Till exempel rätten att få tolkningshjälp som betalas av myndigheterna i ärenden som kan inledas av en myndighet tillgodoses inte alltid, utan den som använder teckenspråk måste själv skaffa tolkningshjälp.³⁷ Arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag fäste särskild uppmärksamhet vid att tolkningstjänstlagen i praktiken blivit en primär lag, även om den är subsidiär i förhållande till övrig lagstiftning om tolkning.³⁸

Tillgången till tolkar, i synnerhet tolkar i det finlandssvenska teckenspråket, är ett problem. För det första finns det i dagsläget inte tillräckligt med finlandssvenska teckenspråkstolkare och för det andra utbildas det inte heller några nya tolkar.

I Finlandssvenska teckenspråkiga rf:s kartläggning som publicerades i augusti 2015 undersöktes bland annat antalet teckenspråkstolkare som behärskar både det finlandssvenska teckenspråket och svenska. Undersökningen visar på en stor diskrepans i det antal tolkar som FPA och serviceproducenterna uppger och språkanvändarnas uppfattning om antalet. I enlighet med den statistik som görs på basis av tolkprofiler uppger FPA och serviceproducenterna att det finns mellan 21 och 24 finlandssvenska teckenspråkstolkare. Det antal som språkanvändarna själva uppger rör sig däremot endast på omkring tio teckenspråkstolkare. Orsaken till diskrepansen kan härledas till avsaknaden av en språklig utbildning som skulle ge nödvändiga verktyg för att bedöma språkkunskaperna, men också till tolkprofilens begränsningar i förhållande till vardagsrealiteten där tolken i praktiken bör vara beredd att tolka mellan fyra olika språk.³⁹

Enligt FPA finns det tolkar som behärskar det finlandssvenska teckenspråket i Österbotten, Nyland, Egentliga Finland och Mellersta Finland. Däremot har ingen av språkanvändarna uppgett att det skulle finnas tolkar i Mellersta Finland.⁴⁰

Kostnaderna för de tolkningstjänster som ordnas av FPA har ökat under den tid som tjänsten har funnits. Enligt uppskattning stiger kostnaderna 2015 till cirka 41,5 miljoner euro.⁴¹ I slutet av september 2015 var sammanlagt 5 643 personer berättigade till tolkningstjänsten, och av dessa var 3 567 hörselskadade, 1 737 talskadade och 339 synhörselskadade. Enligt de statistiska uppgifterna för 2014 använder i snitt 60 procent av alla de personer som är berättigade till tolkningstjänsten den tolkningstjänst som ordnas av FPA.

Enligt FPA:s statistik fanns det i april 2014 sammanlagt 97 hörselskadade kunder med svenska som modersmål. Statistiken gör likväl inte skillnad mellan klienter som använder det finlandssvenska teckenspråket och klienter som använder svensk skrifttolkning. Statistiken grundar sig på uppgifter från förmedlingssystemet för tolkningstjänster, vilka å sin sida bildas av de uppgifter som klienten meddelat i sin klientprofil. Följaktligen finns det inga statistiska uppgifter om antalet personer som använder det finlandssvenska teckenspråket och som anlitar FPA:s tolkningstjänster.

³⁷ RP 294/2014 rd, s. 30–31; GrUB 10/2014 rd – RP 294/2014 rd, s. 5.

³⁸ Betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, s. 12.

³⁹ *Andersson-Koski* 2015, s. 4.

⁴⁰ *Andersson-Koski* 2015, s. 45.

⁴¹ RP 294/2014 rd, s. 17 och 30–31.

I sitt ställningstagande konstaterade arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag att FPA bland annat har utvecklat den riksomfattande förmedlingstjänsten och distanstolkningssystemet mot det bättre. Arbetsgruppen ansåg att det är viktigt att tolkningstjänstlagen utvecklas och att tillämpningen av lagen tydliggörs. Tolkningstjänsten utvecklas bäst genom att höra användarna av tjänsten och organisationer som företräder dem.⁴²

Enligt FPA:s utvecklingschef Riikka Heikkinen har en bedömningspromemoria utarbetats om behovet av att ändra tolkningstjänstlagen och FPA och social- och hälsovårdsministeriet har i denna promemoria diskuterat de ändringsbehov som lyftes fram i maj 2015. De viktigaste behoven av att utveckla lagstiftningen har också antecknats i en så kallad utvecklingsportfölj som upprätthålls av FPA. Portföljen innehåller en sammanställning av sådana förslag för att utveckla lagstiftningen vilka bereds i samarbete med ministerierna och vilka föreslås för beredning under de kommande åren.

Av utvecklingsportföljen framgår det att FPA:s utvecklingsförslag i fråga om tolkningstjänstlagen gäller bland annat tolkningslagens subsidiaritet, förutsättningar för tolkningstjänst, skyldigheten att ordna distanstolkning, tolkning på utlandsresor och ordnande av tolkningstjänst. Till exempel lagens 10 § borde tydliggöras på grund av motstridigheten mellan klienternas individuella behov och kraven i upphandlingslagen. En mer precis bestämmelse än för närvarande behövs också för att beakta de individuella behoven för att bedömningen ska kunna göras på så enhetliga grunder som möjligt och utifrån lagen. Skyldigheten för FPA att skaffa anordningar som behövs för distanstolkning för klienterna och att ersätta utgifterna för användning av en datauppkoppling bör avlägsnas från lagen. Användning av distanstolkning orsakar för närvarande inte faktiska extra kostnader för klienterna, eftersom en klient som anlitar distanstolkning eller potentiella nya användare redan har en anordning som lämpar sig för distanstolkning och datauppkoppling. Det finns inte skäl att på lagnivå ta ställning till sättet att ordna tjänsten.⁴³

För närvarande ser det ut som om tolkningstjänstlagen inte öppnas för ändringar, utan att man försöker göra de nödvändiga ändringarna genom att ändra tolkningen av och anvisningarna om lagen. Enligt utvecklingschef Riikka Heikkinen planerar FPA att börja utarbeta nya tolkningar och anvisningar tillsammans med social- och hälsovårdsministeriet på hösten 2015. Därefter är avsikten att dessa diskuteras tillsammans med organisationer som företräder klienterna.

⁴² Betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, s. 12.

⁴³ Utvecklingsportfölj för lagstiftningen som genomförs av FPA 24.2.2015 (på finska), s. 59–60.

5 Instruktorsutbildning

När betänkandet av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag var på remiss, ansåg många remissinstanser att den centrala åtgärden för att förbättra det finlandssvenska teckenspråkets ställning är att ordna en utbildning i tolkning på det finlandssvenska teckenspråket.⁴⁴

Det framgår av Finlandssvenska teckenspråkiga rf:s kartläggning att serviceproducenter och tolkar gärna skulle delta i både språkkurser och tolkutbildningar i finlandssvenskt teckenspråk ifall sådana ordnades. Den direkta efterfrågan på utbildning i språket är således stor, speciellt bland yrkesverksamma teckenspråkstolkare runt om i landet. Både språkbrukarna och tolkarna har vittnat om ett skriande behov av forskning och utbildning i språket.⁴⁵

De finlandssvenska teckenspråkstolkarnas existens är i dag beroende på tolkarnas personliga intresse för språket. Tolkare som önskar tillägna sig kunskaper i finlandssvenskt teckenspråk måste alltså vidareutbilda sig för att lära sig språket genom att själva söka sig till sådana situationer där språket används. I och med detta är det också tolkarna själva som avgör när de anser sig behärska det finlandssvenska teckenspråket "tillräckligt bra" för att ta sig an tolkningar på språket. I praktiken leder bristen på utbildning i språket till att yrkesaktiva tolkar som har intresse för att lära sig finlandssvenskt teckenspråk ofta gör det genom att utan större förkunskaper ger sig in på tolkningssituationer de inte fullt behärskar. Detta kräver både mod och beslutsamhet av teckenspråkstolken. Samtidigt är risken mycket stor för att kunden blir lidande och därtill att tolken upplever en känsla av misslyckande. Detta kan ha i sin tur en negativ effekt på både språkintresset och yrkesstoltheten. Enligt Finlandssvenska teckenspråkiga rf:s kartläggning borde tolkarna få språkundervisning som ger dem faktiska språkkunskaper och referensramar för språklig bedömning.⁴⁶

Problemet är att det för närvarande inte finns någon instans med ansvar för tolkutbildning i det finlandssvenska teckenspråket. De sista tolkarna utexaminerades från den treåriga utbildningen av engångskaraktär år 1993.⁴⁷ Eftersom tolkutbildning på det finlandssvenska teckenspråket inte har ordnats sedan 1993 är tillgången till tolkningstjänster bristfällig.

Den tolkutbildning som genomförs på det finska teckenspråket och finska är en fyra-årig yrkeshögskoleexamen (240 studiepoäng). Det är även möjligt att avlägga en högre yrkeshögskoleexamen på 1,5 år (90 studiepoäng). Därtill erbjuds tolkarna fortbildning av olika längd. Motsvarande utbildning på det finlandssvenska teckenspråket och svenska språket kan inte genomföras, eftersom det i Finland för närvarande inte finns någon person med tillräckligt kunnande om undervisning av det finlandssvenska teckenspråket. Utbildningen av tolkar kan inte startas utan kompetenta lärare. För att tolkutbildning ska kunna tillhandahållas måste instruktörer i det finlandssvenska teckenspråket (*teckenspråksinstruktörer*) först utbildas.

⁴⁴ RP 294/2014 rd, s. 36 och 44–45.

⁴⁵ Andersson-Koski 2015, s. 46 och 50.

⁴⁶ Andersson-Koski 2015, s. 40 och 65.

⁴⁷ GrUB 10/2014 rd – RP 294/2014 rd, s. 4.

Teckenspråksinstruktörer kan inte utbildas utan ytterligare forskning och planering av utbildningen. Det finns väldigt lite forskningsrön och läromaterial om det finlandssvenska teckenspråket. Att inhämta forskningsrön och skapa läromaterial är nödvändigt dels med tanke på planeringen och genomförandet av utbildningen, dels med tanke på utarbetandet av ett mer omfattande åtgärdsprogram.⁴⁸

Undervisnings- och kulturministeriet och Humak har planerat och berett ett projekt för instruktörsutbildning i samarbete med Finlands Dövas Förbund rf. Projektets första åtgärd, och samtidigt det finlandssvenska teckenspråkets första revitaliseringsåtgärd, är forsknings- och planeringsfasen för utbildningen av instruktörer, vilken startades 2015. Enligt direktör Eeva Salmi från tolkningsenheten vid Humak skapar man i denna förberedande fas ett nätverk för de finlandssvenska teckenspråksanvändarna och gör grova beskrivningar av språkets konstruktion och ordföråd. Det är fråga om en liten språkgrupp och det behövs ytterligare forskning om vad det finlandssvenska teckenspråket är. Syftet är att utarbeta en läroplan för instruktörsutbildningen, att producera läromaterial och att skapa en inlärningsmiljö för utbildningen. I projektet stöder man språkanvändarnas identitet och försöker engagera dem i språkgemenskapen, eftersom gruppen för tillfället inte är enhetlig. Denna fas avses pågå till slutet av 2017.

Den andra åtgärden i programmet för revitalisering är själva instruktörsutbildningen. Deltagarna i utbildningen är användare av det finlandssvenska teckenspråket. Målet med utbildningen är att stärka den språkliga och kulturella identiteten samt att ge kunskaper inom pedagogik och kommunikation. De instruktörer som har gått utbildningen placeras i den framtida tolkutbildningen och i andra uppgifter som är centrala med tanke på det finlandssvenska teckenspråket, såsom översättare och skolgångsbiträden. Utbildningen föreslås omfatta 90 studiepoäng (1,5 år).

Tolkutbildningen i det finlandssvenska teckenspråket planeras börja kring 2019–2020. Det tar fyra år att avlägga teckenspråkstolkarnas yrkeshögskoleexamen, men om studeranden har en tidigare examen i teckenspråk (t.ex. yrkesskola) och arbetserfarenhet, kan utbildningen vara kortare. Efter utbildningen ska tolken kunna tolka mellan fyra språk (finska, svenska, finskt teckenspråk och finlandssvenskt teckenspråk) för att i praktiken klara tolkningssituationer som ofta är krävande.

Riksdagen har för 2015 beviljat 250 000 euro för programmet för att revitalisera det finlandssvenska teckenspråket.⁴⁹ För att projektet ska kunna fortskrida enligt plan är det viktigt med fortsatt finansiering. Riksdagens kulturutskott har påskyndat stimulansprojektet och ansett att det är nödvändigt att trygga dess fortsatta finansiering.⁵⁰ I sitt betänkande om teckenspråkslagen delade riksdagens grundlagsutskott kulturutskottets åsikt om vikten av ett revitaliseringsprogram för det finlandssvenska teckenspråket och fann det nödvändigt att trygga fortsatt finansiering för revitaliseringsprogrammet i statsbudgeten för 2016.⁵¹

⁴⁸ RP 294/2014 rd; Undervisnings- och kulturministeriets utlåtande till riksdagens grundlagsutskott 6.2.2015.

⁴⁹ RP 247/2014 rd, s. 54–55.

⁵⁰ KuUU 16/2014 rd – RP 294/2014 rd, s. 2.

⁵¹ GrUB 10/2014 rd – RP 294/2014 rd, s. 4.

Enligt föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga rf är det statsbidrag som beviljats för 2015 ett mycket viktigt, men inte ett helt tillräckligt bidrag. Instruktörs- och tolkutbildningen utgör enbart ett delmoment i den utarbetade språkplanen och för en heltäckande strategi krävs ytterligare långsiktiga insatser.⁵²

⁵² Utlåtande av föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga rf till riksdagens grundlagsutskott 5.2.2015.

6 Slutsatser

Finlandssvenska teckenspråkiga rf:s färskva kartläggning har gett information om nu-läget av det finlandssvenska teckenspråket, språkets vitalitet och dess utvecklings-behov. Det framgår av rapporten att behovet av undervisning i det finlandssvenska teckenspråket är stort, både med tanke på språkanvändarnas tillgång till modersmål och med tanke på teckenspråkstolkarnas språkkunskap och språkliga referensram. Adekvat undervisning kan dock inte ges utan kunskap i och om språket och inte hel-ler utan undervisningspersonal. Ifall grundläggande kunskap om språket och språk-användarna saknas är det omöjligt att förverkliga språkanvändarnas mänskliga rät-tigheter (till exempel i form av tillgång till tolkar med faktiska språkkunskaper). För att dessa mål ska uppnås krävs det att samhället har den kunskap och vilja som stödåt-gärdena förutsätter.⁵³

Genom att stifta en ny teckenspråkslag har man försökt förbättra situationen för det finlandssvenska teckenspråket. Enligt teckenspråkslagen ska myndigheterna i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk. Myndigheternas skyldighet att främja använd-ningen av teckenspråket enligt teckenspråkslagen gäller både det finska och det finlandssvenska teckenspråket.

För tillfället gäller de viktigaste utvecklingsbehoven för det finlandssvenska tecken-språket forskning av språket och utbildning av instruktörer i det finlandssvenska teckenspråket. Projektet för planering och beredning av utbildningen av instruktörer i det finlandssvenska teckenspråket är ytterst viktigt, eftersom avsikten är att samla in forskningsdata och skapa ett lexikon i det finlandssvenska teckenspråket. Projektet gör det möjligt i framtiden starta en tolkutbildning i det finlandssvenska teckensprå-ket.

Utbildningsstyrelsens uppföljningsprojekt om undervisningsarrangemangen för ele-ver som använder teckenspråk väntas ge nyttig ny information på basis av vilken arrangemangen och tillgången till läromaterialet för de elever som använder det fin-landssvenska teckenspråket kan förbättras. Det är viktigt att satsa på nya språkan-vändare för att trygga språkgruppens framtid. Social- och hälsovårdsministeriet och FPA strävar efter att i samarbete med kundorganisationer förbättra FPA:s tolknings-tjänster i praktiken.

Trots dessa åtgärder är oron över språkets överlevnad fortfarande stor. Finlands-svenska teckenspråkiga rf:s nya kartläggning och språkplan för att rädda språket utgör en oerhört viktig grund med tanke på fortsatt revitaliseringsverksamhet. Det finlandssvenska teckenspråket är fortfarande i akut behov av ett heltäckande revita-liseringsprogram för att överleva.⁵⁴ Finlandssvenska teckenspråkiga rf:s kartläggning innehåller flera åtgärder om forskning, tolkning, språktillgång och språket i samhället. Det viktigaste åtgärdsförslaget som ingår i kartläggningen gäller budgetering, plane-ring och genomförande av ett heltäckande revitaliseringsprogram för det finlands-svenska teckenspråket.⁵⁵

⁵³ Andersson-Koski 2015, s. 64.

⁵⁴ Andersson-Koski 2015, s. 9.

⁵⁵ Andersson-Koski 2015, s. 67.

I flera andra sammanhang, t.ex. i ställningstaganden av riksdagens grundlagsutskott och kulturutskott samt i utredningar av arbetsgrupper tillsatta av justitieministeriet, har man framhållit behovet av ett mer omfattande revitaliseringsprogram för språket.

I samarbetsgruppen för teckenspråksfrågor har det kommit fram en särskild oro över överlevnaden av det finlandssvenska teckenspråket. De personer som arbetsgruppen har hört som sakkunniga har också betonat att det är viktigt att revitalisera språket så fort som möjligt. Antalet personer som använder det finlandssvenska teckenspråket har minskat betydligt under de senaste åren och språkets situation är ytterst hotad. Revitaliseringsåtgärder, såsom utbildning av instruktörer och tolkar, är emellertid onödiga om språket inte är livskraftigt. Därför finns det ett brådskande behov av att revitalisera språket.

Den viktigaste slutsatsen av denna utredning är att ett särskilt revitaliseringsprogram för det finlandssvenska teckenspråket bör utarbetas så fort som möjligt.

KÄLLOR

Andersson-Koski Maria: Mitt eget språk – vår kultur: En kartläggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråket och döva finlandssvenska teckenspråkiga i Finland 2014–2015

Betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 43/2014

Finska, finskugriska och nordiska institutionens vid Helsingfors universitet utlåtande om betänkande av arbetsgruppen för beredningen av en teckenspråkslag, 22.10.2014

FPA:s pressmeddelande 28.8.2015: <http://www.kela.fi/web/sv/-/distanstolkningstjansten-pa-finlandssvenskt-teckensprak-upphor?inheritRedirect=true>

FPA:s webbplats: http://www.kela.fi/web/sv/tolkningstjanster_distanstolkning och http://www.kela.fi/web/sv/distanstolkning_anvandning

GrUB 1/2014 rd – B 13/2013 rd: Grundlagsutskottets betänkande om regeringens årsberättelse 2012

GrUB 10/2014 rd – RP 294/2014 rd: Grundlagsutskottets betänkande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till teckenspråkslag

Utbildningsstyrelsens rapporter och utredningar 2014:11: Kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärä ja opetusjärjestelyt. Selvitys lukuvuoden 2013–2014 tilanteesta

KuUB 4/2011 rd – RP 97/2011 rd: Kulturutskottets betänkande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om Institutet för de inhemska språken

KuUU 22/2013 rd – B 13/2013 rd: Kulturutskottets utlåtande om regeringens årsberättelse 2012

KuUU 16/2014 rd – RP 294/2014 rd: Kulturutskottets utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till teckenspråkslag

RP 247/2014 rd: Regeringens proposition till riksdagen om komplettering av budgetpropositionen för 2015 (RP 131/2014 rd)

RP 294/2014 rd: Regeringens proposition till riksdagen med förslag till teckenspråkslag

Språkplan för finlandssvenskt teckenspråk. Version 6.0. April 2015

Teckenspråkigas språkliga rättigheter. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 24/2011

Teckenspråkslag (359/2015): <http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2015/20150359>

Undervisnings- och kulturministeriets utlåtande till riksdagens grundlagsutskott 6.2.2015: hörande av sakkunniga vid riksdagens grundlagsutskott (GrUB 10/2014 rd – RP 294/2014 rd)

Utlåtande av föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga rf till riksdagens grundlagsutskott 5.2.2015: hörande av sakkunniga vid riksdagens grundlagsutskott (GrUB 10/2014 rd – RP 294/2014 rd)

Utvecklingsportfölj för lagstiftningen som genomförs av FPA 24.2.2015 (på finska): <http://www.kela.fi/documents/10180/1169686/Lainsaadantosalkku.pdf/86d816ab-eb5f-429b-86f5-d8c116675fd4>

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN 1798-7067
ISBN 978-952-259-490-7 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.oikeusministerio.fi